

Шосты з'езд мастакоў Савецкай Беларусі

Учора ў сталіцы нашай рэспублікі — горадзе Мінску — пачаў сваю работу VI з'езд мастакоў Савецкай Беларусі.

У зале з'езда, які праходзіць у памяшканні Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, сабраліся жывапісцы, скульптары, графікі, прадстаўнікі партыйных і грамадскіх арганізацый, аматары мастацтва. На з'езд прыехалі госці — мастры выяўленчага мастацтва з Масквы і братніх саюзных рэспублік. Сярод іх: сакратар Саюза мастакоў СССР І. Сярэбраны, віцэ-прэзідэнт Акадэміі мастацтваў СССР М. Манізер, народны мастак РСФСР Г. Нікі, мастакі Э. Юранас (Літва), С. Адамовіч (Латвія) і Э. Эйман (Эстонія).

Старшыня праўлення Саюза мастакоў Беларусі П. Нікіфару аб'явіў з'езд адкрытым. Выбарца рэдакцыя прэзідыума. Дэлегат з'езда С. Лі ўносіць прапанову аб выбары ганаровага прэзідыума ў складзе членаў Прэзідыума ЦК КПСС на чале з Мікітам Сяргеевічам Хрушчовым. Гэтую прапанову ўсе прысутныя сустракаюць бурнымі апладысмантамі.

Зацвярджаецца наступны парадак дня:

1. Справаздачны даклад праўлення Саюза мастакоў БССР.
2. Доклад рэвізійнай камісіі.
3. Выбары праўлення і рэвізійнай камісіі.
4. Выбары дэлегатаў на ІІ з'езд мастакоў СССР.

З дакладам аб дзейнасці рэспубліканскай творчай арганізацыі за справаздачны перыяд выступіў старшыня праўлення саюза П. Нікіфару. Гаворачы аб тых вялікіх і адказных заданнях, якія паставіў XXII з'езд КПСС перад работнікамі савецкага мастацтва ў сувязі з будаўніцтвам у нашай краіне камуністычнага грамадства, дакладчык падрабязна спыніўся на характарыстыцы творчасці беларускіх мастакоў паміж пятым і шостым з'ездамі.

Саюза, мастацкага фонду БССР, выхаванню маладых кадраў мастакоў.

Доклад аб рабоце рэвізійнай камісіі зрабіў яе старшыня П. Белавус.

Па дакладах разгарнуліся спрэчкі.

У рабоце з'езда прымаюць удзел сакратар ЦК КПБ В. Ф. Шаўра, загадчык сектара аддзела прапаганды і агітацыі ЦК КПСС М. А. Марозаў, інструктар ЦК КПСС Н. С. Балабанава, загадчык аддзела прапаганды і агітацыі ЦК КПБ М. Ф. Капіч, міністр культуры БССР Р. Я. Кісялёў, сакратар ЦК камсамола Беларусі Л. Г. Максімаў.

У зале пасяджэння з'езда. Фота Ул. Крука.

ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЎЦЕСЯ!

Літаратурца і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 14 (1651) Пятніца, 16 лютага 1962 года. Цана 4 кап.

Працягваем размову аб праблемах тэатральнага мастацтва.

У тэатральнай творчасці не павінна быць месца самазастановаў, аб'яваў, застою. Працаваць у мастацтве — значыць няспына шукаць, хваляцца.

Гэта — асноўная тэма артыкула Т. Бушко, які мы сёння публікуем.

Наступныя словы — крытыку Р. Бярэзіну.

НЕЛЬГА БЫЦЬ АБ'ЯЖАВЫМ!

Т. БУШКО

ПЕРШАЧАРГОВАЯ задача мастацтва, у тым ліку мастацтва тэатральнага, — стварэнне жывых, пераканаўчых вобразаў нашых сучаснікаў, праўдзіва адлюстраванне іх думкі, пачуццяў, надзей і перываніяў. Гэтая задача стварае цяжкія аб'явы, а вырашэнне яе ўскладняецца той акалічнасцю, што бег часу сёння называюць паскорыўся ў параўнанні з мінулым. Надзеяннасць, якую не трэба блытаць з кан'юктуршчынай, становіцца галоўнай якасцю мастацтва. Мастак нашага часу павінен быць першаадкрывальнікам новых тэм, сюжэтаў, характараў. Ён мусяць дакладна ведаць, чаго хоча. Павінен умець палымна любіць і гора не навідаць.

ХАЧАЦЦА падзяліцца сваімі ўражаннямі ад двух спектакляў па адной і той жа п'есе — п'есе не надта дэканалай, кампазіцыйна-нагляданай і месцамі наўнай, якая аднак мела адну вартасць — была напісаная шырока ў хваляванні, з глыбокай верай у чалавека. Я маю на ўвазе «Два колеры» А. Зака і Н. Кузняцова.

У маладым тэатры «Современники» знайшлі сапраўдны «ключ» да гэтай п'есы. У спектаклі спалучаюцца героіка і будзённасць, рамантыка і псіхалогія, рэалізм, высокая пэтышка падыму і на дзіва прэзэраваў «разумна» інтанацыя. Нягледзячы на разнае кантрастнае рэзансаванне добра і зла, чыронана і чорнага, тут не падкрэслівалася тое што было злом. Зло выглядала знешня нават прыстойным, як гэта бывае ў жыцці. Вонкава вельмі, на дзіва стрыманы, сціплы, часам нават ледзь не абалены Юрый Глотуў (В. Паулус). З крыку столеным і чалавечым тэарам выклікаў у нас жах, гнеў і агіду. Наша абурэнне было мадэльным іменна ад неадпаведнасці, несумяшчальнасці вонкавага яго выгляду і ўнутранай сутнасці. Такім жа стрыманым і шчырым быў і яго палленік — Глухар (Е. Яўсічэў).

Напэўна таму сутычка, зацятая і няроўная барацьба чыстага сэрца і думкі, ўнутрана заўсёды гатовая да падзвігу Шурына (І. Каваль) з гэтымі чорнымі сіламі, і гібель яго выклікала ў зале такі водгук, такое суперажыванне, аб якім маглі толькі марыць славуцкі тэатры з трэцімі, з выдатнымі майстрамі сцэны, вынаходлівымі рэжысёрамі і найлепшымі мастакамі. У зале не было аб'яваў, таму што іх не было і на сцэне.

І мы зразумелі, што не выпадкова называецца гэты спектакль «Два колеры», не так, як у нашым Беларускім ці ў Латвійскім тэатрах юнага глядача, дзе мне таксама давялося глядзець гэтую п'есу.

У нашым тэатры гэтая п'еса была пастаўлена без хвалявання, без спробы абгульнення. І называлася яна адпаведна — «Гэта было ў Кастрычні».

Тэатр расказаў п'есу так, што, здавалася, бачыў зусім іншую рэч. Быў тут, вядома, мілы сарамлівы падлетак, шчыры і непасрэды ў выяўленні сваё пачуццё, звалі яго таксама Шурына, але ён вёў змаганне яна вялікім сур'ёзнам, з ветрамі. Справа ў тым, што зло ў гэтым спектаклі выглядала, як на вясёлым школьным карнавале: жаліва вышліўлаў вочы, скрыгатаў зубамі Глотуў — Ул. Унукаў, вясёлую публіку Глухар — А. Бяляў, у страшным рыме. Нешта зусім неверагоднае вытараў жалы пачынаў Рэпа — І. Ганусевіч. Галоўнага ж у спектаклі не адчуваўся — падчыку сапраўднага жыцця. Маленькае засланіла вялікае...

часніка, выклікае і будзе выклікаць у нашых сэрцах водгук.

Варта ўспомніць тут і ўздзеянне «Аптымістычнай трагедыі» пастаўленай нашым Рускім тэатрам, якая хваляе ўсіх, хто сядзіць у зале, і здаецца, нібы гэта да нас звяртаюцца рэвалюцыйнай матросы, што праз віхуры грамадзянскай вайны нясуць свабоднае слова, справу сваё сур'ёзна наперад.

Глядач навучыўся ўжо разумець глыбокі падтэкст, што неслі акцёры са сцэны ў «Аптымістычнай трагедыі», у «Бараншчыцы». Ён радуецца, як ішчлівай зноўдзіць, нараджэнню чалавека з вялікай літары ў «Іркуцкай гісторыі» і выходзіць з тэатра ўзбагачаны духова пасля гэтых спектакляў. А вось чым яго можа ўзбагаціць абучэнне мараль і прастацінаўнасці «Выганяна блудніцы», пастаўленай у тым жа Рускім тэатры, п'есе з такім мізэрным аб'ектам барацьбы, як Яўсічэў, з такім «абеспеченым» ворагам, як Яўгенія Любамірская.

П'ЕСЫ пішуцца хутэй, чым растуць рэжысёры і акцёры — гэта існа відавочна. Не стала ў Рускім тэатры А. Кістава, пакінуў тэатр Г. Накрасаў — не так лёгка аказалася замяніць іх. І вось лепшыя спектаклі страцілі сваю значнасць, сваю сілу ўздзеяння на глядача.

Выклікае неспакой становішчы ў Тэатры імя Яні Купалы. Зусім слушна Д. Арлоў у сваім артыкуле «Уладар паўчужы і думак» б'е трывогу за прычыны дваістасці (можна было б сказаць мацней — стратэгічна) манеры акцёрскай ігры ў тэатры. Аўтар бачыць тут дрэнны ўплыў некаторых рэжысёраў. Якіх жа? Падтэкст артыкула такі: вінаваты ва ўсім Б. Эрн. І вось у яго агарод ляцць першы камень: такі акцёр, як Малчанав, бачыць, пазбулены па волі рэжысёра выразае са сіле пачуцця манера. А тое не сказаць што ўнутраны манера артыста ў гэтай сцэне спектакля «Забыты ўсім» не менш, а можа больш выразае і моцны, і што гэта зусім не супярэчыць жыццёвай праўдзе вобраза Доктара.

Не, буда Тэатра імя Я. Купалы не ў тым, што ў яго творчае жыццё ў свой час уважыўся Б. Эрн. Шчодра адлюнова ўвесь свой талант, волю і запал маладосці ў спалучэнні з зайдзронай сталасцю думкі, гэты патрабавалы да сябе і да іншых, удумлівы рэжысёр унёс сваёму струменю пошукаў у жыццё тэатра. Лепшае, што за некалькі апошніх сезонаў было створана купалаўцамі, класічным рэжысёрскай думцы Б. Эрн. Гэта — спектаклі «Эзоп» і «Забыты ўсім» (акія пастаўлены ў купалаўцаў непарушна лепш, чым у Маскве), гэта — «Трацыя патэтычна» і «Лавоніха на арбце». А колкі акцёраў у новай якасці «убачыць» і дапамог учыць глядачу Б. Эрн. Гэта былі сапраўдныя адкрыцці: Б. Платонаў у ролі Леніна і Б. Платонаў — Лавон. Л. Рэхлава — Гавадзілін у «Трацыя патэтычна» і П. Малчанав у ролі Доктара з п'есы Назым Хікмета, лепшыя работы З. Браверскай — Клея («Эзоп»), Г. Макаравай — Лушка («Лавоніха на арбце»).

А з якой смеласцю даручыў Б. Эрн адказны ролі маладым акцёрам! Ён класіфікаваў аб развіцці акцёрскай індывідуальнасці, аб выхаванні разнапланаванага, разнабаковага выканаўца.

Але некаторыя прыхільнікі колішняй «ціхай плыні» ў тэатры раптам занепакоіліся, заблілі трывогу, прыкрываючыся клопатамі аб захаванні традыцый якія нібыта пачалі на вачэх [Заканчэнне на 2-й стар.]

ХАРАКТЕРСТВО, свежасць, маладосць — так гаворыць пра самадзейны танцавальны калектыв Беларускага політэхнічнага інстытута.

А пачынаў ён свой шлях дзесяць год назад з простага заучывання танцавальных рухаў. Шмат цыркаскай дэманстрацыі пераходзіць калектыву ў яго кіравніку, заслужанаму дзеячу культуры БССР Сяргю Міхайлавічу Грабеншчыкаву. Кожны год калектыву траба было паліпаўняць навічкамі, бо

посля заканчэння інстытута многія адольныя выканаўцы раз'яздзіліся па ўсёй рэспубліцы і за яе межы. Таму цырка было дамагчыся роўнага, аднолькавага па майстэрства складу ўдзельнікаў. А ён немалы 60 — чалавек уваходзіць у яго.

Многа ўвагі аддаваў С. Грабеншчыку пастаўцы танцаў народнага СССР і краін народнай дэмакратыі. Перад калектывам стаяла нялёгкае заданне: паказаць праз творы хараграфічнага мастацтва сілу і прыгожасць чалавечай душы. Калектыв не проста выконвае танцы. Ён стварае апрацаваны, удасканалены іх, стварае творы, у якіх у вобразах хараграфіі адлюстравалася б усё новае, што нараджаецца ў жыцці. Кіраўнік імянічае да чысціні ў выкананні танца, адбірае самае характэрнае, каб паказаць нацягнуты каларыт, дух таго ці іншага народа.

Самадзейны драматычны калектыву Брагінскага раённага Дома культуры карыстаецца папулярнасцю ў глядаўцаў Гомельшчыны. Днямі работа артыстаў-аматараў абмяроўвалася на калегіі Міністэрства культуры БССР. За дасягнутыя поспехі ў развіцці тэатральнага мастацтва паставана калегіі тэатральнаму калектыву прысвоена званне народнага тэатра.

Наш карэспандэнт пазнаў і Брагін. Дырэктар раённага Дома культуры Я. Шайкевіч паведамаў:

— Самадзейны драматычны калектыву быў створаны каля дзесяці год назад. За гэты час на сцэне раённага Дома культуры было пастаўлена шмат аднаактоўных п'ес. Ажыццё ў лены паставоўкі 16 — вялікіх спекта д л я Я. Сярод іх «Выбух» М. Алтухова і М. Гарулёва, «Кан-

СЭРЦА НЕ ХОЧА СПАКОЮ

Я хачу расказаць пра аднаго чалавека, які так многа робіць добрага для людзей. Іван Паўлавіч Абрамовіч, трэці год знаходзіцца на пенсіі. Будучы настаўнікам Нараўлянскай сярэдняй школы № 1, Іван Паўлавіч звыш дзесяці год кіраваў мастацкай самадзейнасцю школы. Школьны хор, якім кіраваў вопытны педагог, ведалі не толькі ў нас у раёне, але і ў вобласці.

Іван Паўлавіч усёй душой любіць самадзейнасць і ніколі не расставіцца з музыкой. Аднойчы ў яздэлю, ідучы па Камуністычнай вуліцы, Іван Паўлавіч убачыў хлопчыка, які не адрывае вачэй ад вітрыны, разглядаў балалайку. Высветлілася, што Грыша Бардзін вельмі любіць музыку і хоча навучыцца іграць на балалайцы, але ніхто не можа яму памагчы.

— Добра, Грыша, Іван Паўлавіч ласкава паклаў руку на плячо хлопчыка. — Прыходзь сёння да мяне і мы пачнём вучыцца музыцы. Грышу вельмі спадабаліся першыя ўчыцы. — Прыходзь раз ён прывёў з са-

бою свайго ібра Ваню Стоража.

— Спачатку, гаворыць Іван Паўлавіч, — у мяне вучыліся толькі пяць чалавек. Затым гурток усё рос і рос. Ужо нільчавецца больш дзвядцятці хлопчыкаў, і дзятчатак, вучню 4—7 класаў.

Самадзейны гурток працуе ўжо другі год. Заняткі праходзяць на кватэры Івана Паўлавіча. За гэты час удзельнікі гуртка авалодалі дзволі разнастайным рэпертуарам.

Струны аркестр выконвае «Малодосць» Блантара, «Наш край» Кабалеўскага, рускую народную песню «Радыма», польскую народную песню «Шла дзятчына на лясоцку», беларускі танец «Оранка» і шмат іншых.

Надзійна ў раённым Доме культуры адбыўся канцэрт гэтага струннага аркестра. Слухачы вельмі цёпла прынялі выступленне юных музыкантаў.

У плане работы аркестра на гэты год — знаёмства з творамі П. Чайкоўскага, М. Глінкі і іншых класікаў.

Іспектар Нараўлянскага аддзела культуры.

Я. РОМБАК.

У НАРОДНЫХ КАЛЕКТЫВАХ

СТУДЭНЦКІ ТАНЦАВАЛЬНЫ

Хваляюць калектыву і сучасныя тэмы. Яны патрабуюць да сябе новага творчага падыходу. Разнастайнасць настроў, дынамічнасць, рэальнасць дэталей і вялікі абгульненні вобразаў, — вось што характэрна для хараграфічных твораў на сучасныя тэмы. А расказаць сродкам танца пра падзеі нашага штодзённага жыцця — нялёгкае справа. За апошнія чатыры калектыву разучыў шмат твораў на сучасныя тэмы. Сярод іх — сюіта «Юнацтва», «Беларуская маладзёжная полька», вальс-хараграфічная кампазіцыя «Едзе на фестываль», «Салдацкія скокі», «Танцы на свяце ўраджая» і інш.

«Ва ўсім разнастайным рэпертуары калектыву адчуваецца творчы пошук балетмайстра С. Грабеншчыкава. Ён уме ствараць сродкам хараграфіі народныя вобразы. Выкананне танцаў заўжды асэнсаванае. Кожны з іх ператвараецца ў невялікую хараграфічную навелу аб сённяшнім жыцці.

Танцавальны калектыв політэхнічнага інстытута стаў сапраўдным лабараторыяй мастацкага танца. Многія удзельнікі яго пасля заканчэння інстытута становіцца ў тэатры інжынерамі, але і добрымі кіраўнікамі гурткоў мастацкай самадзейнасці на фабрыках, заводах, быў у сваім шэфу — мароку Чырвонасцяжына Балтыйскага флоту.

Самадзейны калектыву ўзнагароджаны многімі граматамі і дыпломамі. Надзійна яму прысвоена званне Народнага самадзейнага танцавальнага калектыву.

А. РАДЗІВІЛАЎ.

НА СЦЭНЕ — БРАГІНЦЫ

Самадзейны драматычны калектыву Брагінскага раённага Дома культуры карыстаецца папулярнасцю ў глядаўцаў Гомельшчыны. Днямі работа артыстаў-аматараў абмяроўвалася на калегіі Міністэрства культуры БССР. За дасягнутыя поспехі ў развіцці тэатральнага мастацтва паставана калегіі тэатральнаму калектыву прысвоена званне народнага тэатра.

Наш карэспандэнт пазнаў і Брагін. Дырэктар раённага Дома культуры Я. Шайкевіч паведамаў:

— Самадзейны драматычны калектыву быў створаны каля дзесяці год назад. За гэты час на сцэне раённага Дома культуры было пастаўлена шмат аднаактоўных п'ес. Ажыццё ў лены паставоўкі 16 — вялікіх спекта д л я Я. Сярод іх «Выбух» М. Алтухова і М. Гарулёва, «Кан-

ТУТ ПОЙДЗЕ ПЕРШЫ ЭЛЕКТРЫЧНЫ...

Вы садзіцеся ў поезд і праз 40 мінут выходзіце на невялікай прыгараднай станцыі «Зялёнае». Аглядаецца невокалі і тэрамаўнаецца, што назва станцыі дзволі трайна. Зімой тут два колеры: белы і снег і тэлавы — маладыя лавы лес. А ўлетку ўсё тоне ў зялёнай і ўзлескі, і маладыя бярозавыя гаі, і ўзгоркі... Між іншым, гэта не адзіная станцыя пад Мінскам, куды лётан спяшаюцца з удвай, а зімой з лыжамі або са стрэльбай. Колькі прыгасці ў вольніцкай станцыі Ждановічы, Ганалес, Крыжы, Аляхновічы. Іншы раз рэвізійны цырка сесі ў прыгарадны поезд — вагоны і нават тамбуры забіты понаасу. Была, пусе настрой і тое, што да Зялёнага поезда ідзе 40 мінут, а адлегласць усяго 23 кіламетры.

У гэтым годзе Белтрансбуд пачаў прыкладку першага ў рэспубліцы электрыфікаванага ўчастка чыгункі Мінск—Аляхновічы.

НА СЦЭНЕ — БРАГІНЦЫ

Самадзейны драматычны калектыву Брагінскага раённага Дома культуры карыстаецца папулярнасцю ў глядаўцаў Гомельшчыны. Днямі работа артыстаў-аматараў абмяроўвалася на калегіі Міністэрства культуры БССР. За дасягнутыя поспехі ў развіцці тэатральнага мастацтва паставана калегіі тэатральнаму калектыву прысвоена званне народнага тэатра.

Наш карэспандэнт пазнаў і Брагін. Дырэктар раённага Дома культуры Я. Шайкевіч паведамаў:

— Самадзейны драматычны калектыву быў створаны каля дзесяці год назад. За гэты час на сцэне раённага Дома культуры было пастаўлена шмат аднаактоўных п'ес. Ажыццё ў лены паставоўкі 16 — вялікіх спекта д л я Я. Сярод іх «Выбух» М. Алтухова і М. Гарулёва, «Кан-

ТУТ ПОЙДЗЕ ПЕРШЫ ЭЛЕКТРЫЧНЫ...

Вы садзіцеся ў поезд і праз 40 мінут выходзіце на невялікай прыгараднай станцыі «Зялёнае». Аглядаецца невокалі і тэрамаўнаецца, што назва станцыі дзволі трайна. Зімой тут два колеры: белы і снег і тэлавы — маладыя лавы лес. А ўлетку ўсё тоне ў зялёнай і ўзлескі, і маладыя бярозавыя гаі, і ўзгоркі... Між іншым, гэта не адзіная станцыя пад Мінскам, куды лётан спяшаюцца з удвай, а зімой з лыжамі або са стрэльбай. Колькі прыгасці ў вольніцкай станцыі Ждановічы, Ганалес, Крыжы, Аляхновічы. Іншы раз рэвізійны цырка сесі ў прыгарадны поезд — вагоны і нават тамбуры забіты понаасу. Была, пусе настрой і тое, што да Зялёнага поезда ідзе 40 мінут, а адлегласць усяго 23 кіламетры.

У гэтым годзе Белтрансбуд пачаў прыкладку першага ў рэспубліцы электрыфікаванага ўчастка чыгункі Мінск—Аляхновічы.

Начальнік вытворчага аддзела Белтрансбуда Д. Гінзбург падрабязна расказавае

пра беларускую электрычку. Пакуль што яна толькі ў лібах, у чэрцыях, у планах. У трэцім квартале будучага года на 48-кіламетравы трасе пойдуць першыя паязды. За гэты час трэба будзе выканаць велькіку праграму будаўнічых работ, пачынаючы ад рэканструкцыі існуючых станцыяў і да ўстаноўкі электрычных сталевак апар.

Усё гэта паставіць на лад дзволі тысяч апар. Сёлета ўстаноўка 600. Газам з тым пачнуцца работы на ўмацаванню профілю дарожкі, мантажу кантактнай сеткі, пабудове цягавой падстанцыі.

Нас зацікавіла пытанне змены драўляных шпал жалезабетоннымі. Даведаем, што да будучай электрычкі гэта прамога дачынення не мае. Але, між іншым, гэты ўчастак дарогі насул цыкавы. Ён, які можа так сказаць, эксперыментальны. Справа не толькі ў жалезабетонных шпалах. Тут адзіны ў рэспубліцы ўчастак бястаканнага электрычнага чыгункі. Мы ведаем, як рытмічна

пастукаюць колы на рэйках. А вось на гэтым участку няма стыкаў. Кожная рэйка даўжыняй больш за паўкіламетра. Рэйкі ўкладвалі спецыяльныя тупоўкладчыкі. Бястаканнае ўчасткі даюць многае для пасажыраў — спакой, для прамысловасці — найменшы знос колаў. Але вернемся да электрычкі. З Мінска ў Аляхновічы пасажырскія паязды прыкладна за гадзіну. Да станцыі Ганалес электрычка будзе ісці 15 мінут замест 30 з вышэйшым прыгарадным поездам.

Хутка ў Беларусь прыбудуць камфартабельныя саставы, якія можна бачыць на паўднёвых курортных ўчастках чыгункі. Гэта пумякія цыльнаметалічныя вагоны на 100 месца з адвільнымі крэсламі. У вагонах спецыяльная сістэма ацяплення і вентыляцыі. Састав будзе складацца з 8—10 вагонаў і электрарова, які будзе працаваць на гермаменным току. Электрычка чыгункі збудзіць калішняя энергасістэма, якая акружае сталецкі рэспубліку.

Электрыфікаваны ўчастак Мінск—Аляхновічы толькі пачатак. Не далёкі той час, калі па ўсёй беларускай чыгунке пойдуць электрычныя паязды.

Агітатару заўсёды рэдакуюца выбаршчыкі. Асабліва, калі агітатар такі нязвычайны, як маладая артыстка Тэатра імя Яні Купалы Зінаіда Зубкова (на здымку — другая злева). Вось прыйшла яна ў сям'ю выбаршчыкаў Рыжыкавых, і пачалася шчырая гаворка не толькі пра выбары, але і пра мастацтва, пра бітвы тэатра. Фота Ул. Крука.

СЯРОД шматлікіх навуковых праблем, якія пачаваюцца распрацоўвае саапрацоўвае літаратуразнаўства, значнае месца займае праблема творчай гісторыі найбольш выдатных твораў класічнай і сучаснай літаратуры. У гэтай галіне зроблена многае. Цяжка назваць выдатны твор рускай класічнай і савецкай літаратуры, гісторыя напісання якога не была б даследавана.

ЗАНЯТКАВАЯ ПРАБЛЕМА

ковага, так званая дэфінітыўнага тэксту, інакш кажучы — на вынік творчага працэсу. Сам жа працэс напісання, працэс складання пошукаў, працэс мастацкага асвавання жыццёвых назіранняў выпадае з поля зроку. Абстрактныя ад многіх істотных момантаў «нараджэння» мастацкага твора, у тым ліку і ад ахвіленнага самім пісьменнікам перапачатковага тэксту (хоць ён у свой час быў тэкстам дэфінітыўным), немагчыма па-сапраўднаму глыбока раскрыць сэнс твора, а значыць і пэўны этап творчага шляху пісьменніка ў тым выпадку, калі дадзены твор з'яўляецца буйнай вайрой у творчым развіцці мастака. Завершаны твор часам пераглядаецца аўтарам пад уплывам тых змен, якія адбыліся ў яго светлаглаззе. І калі адлічыць тэкст пакачэння ў саку, творчы шлях пісьменніка не будзе поўнаасцю даследаваны.

Яркі прыклад гэтага — выпадка з трыдай рэдакцыйнай пазмы «Сымон-музыка». Некаторыя даследчыкі, гаворачы аб тых частках паэмы, якія былі напісаны ў дарэвалюцыйны час, аналізавалі тым не менш тэкст апошняй рэдакцыі, створанай у 1924—1925 гг., што не магло не прывесці да няправільных вывадаў адносна ідэйна-творчай эвалюцыі мастака.

Аднак могуць быць і іншыя выпадкі. Так, нарэдка новае рэдакцыя твора, асабліва, калі гаворка ідзе аб дакастрычнай творчасці пісьменніка і калі першая рэдакцыя не магла быць надрукавана, аказваецца вынікам цэнзураўна ўмяшання або аўтацэнзуры. У гісторыі

лёна не заўсёды. Тут можна спадна на «Новую зямлю» Якуба Коласа. Першасці (будучы 27—29 раздзел) складалі самастойнае вершаванае апавяданне, і наогул, усе дарэвалюцыйныя раздзелы «Новай зямлі» былі «урыўкамі з расказа».

ПРАБЛЕМА

Новае ж жарнавае азначэнне паэмы «Новая зямля» атрымала толькі ў 1921 г. Тады ж былі перапрацаваны і напісаны ў 1911 г. раздзелы. Тым не менш і яны разглядаюцца як «урыўкі з паэмы». Наогул, не прымаючы ў разлік перапрацовак тэксту «Новай зямлі», немагчыма працаваць не толькі з вышываннем задумыв твора, але і працэс яго жарнавага станаўлення.

Калі для пісьменніка неабходна не толькі апісаць характар, але і паказаць яго станаўленне, тагды для даследчыка важна бачыць не толькі вынік творчых пошукаў, але і самі гэтыя пошукі, іх працэс, іх этапы і напрамак. Інакш кажучы, каб глыбока зразумець пэўны твор, аўтар твора і яго вобразнае ўвасабленне, каб уявіць ва ўсёй глыбіні і складанасці ідэйна-мастацкую канцэпцыю пісьменніка, даследчык павінен прымяніць метад эвалюцыйнага вывучэння.

Навуковае мэтагледжанне літаратуразнаўца даследаванню з дапамогай вывучэння творчай гісторыі твора пацвярджаецца шматгадоваым вопытам. Спашдзімся на гісторыю напісання двух твораў.

Жа час з'яўлення сваёсабытным штуршком да паглыбленай распрацоўкі гісторыі напісання іх твораў.

Тут дарэчы будзе, скажаць некаторыя пытанні практычнага характару. Перш за ўсё трэба больш шырока паставіць пытанне аб зборы і захаванні архіваў пісьменнікаў не толькі мінулага і старажытнага пакаленняў, але і нашых сучаснікаў. Значную дапамогу ў гэтым магл б аказаць і самі пісьменнікі, асабліва ў справе збору эпістольнага спадчыны сваіх старэйшых таварышаў і сабраўцаў па перу. Трэба выявіць цэнзурныя матэрыялы, якія знаходзяцца ў розных архівах. Нельга спадзявацца, што ўсё будзе зроблена супрацоўнікамі архіваў і музеяў або асобнымі энтузіястамі. Гэта справа шырокай грамадскасці. Навуковым установам трэба ўстанавіць больш цесную сувязь з архівамі розных гарадоў краіны, звярнуцца да прыватных асоб, у якіх ёсць шмат каштоўных матэрыялаў (рукапісы мастацкіх твораў, пэўныя г. д.). Варта было б час ад часу выдаваць спецыяльныя зборнікі «Літаратурнай спадчыны». Дрэнна абстаіць справа і з захаваннем аўтарскіх карэктураў. Многія з гэтых найшатаўнейшых дакументаў знікаюць без следу, як гэта адбылося з карэктурнымі лістамі коласавскага збору твораў, выдадзенага ў 1952 г. Гэта старту востра адчулі складальнікі новага збору твораў Коласа. Устанавіваючы кананічны тэкст, яны сутыкнуліся з цэлым радам пытанняў, вырашэнне якіх без аўтарскіх карэктураў вельмі цяжка.

Даўно ўжо наспела неабходнасць у выпуску грунтоўных летапісаў жыцця і творчасці нашых мастакоў слова, навуковых бібліяграфічных даведнікаў і г. д. Навяршанай застаецца і праблема атрыбыцця мастацкіх твораў. Шмат вершаў і апавяданняў дакастрычнай літаратуры надрукаваны пад псеўданімамі. Пару якіх пісьменнікаў належыць гэтыя творы — застаецца невядомым.

Усе гэтыя пытанні, аб якіх тут гаварылася, павінны быць вырашаны агумлінымі намаганнямі пісьменнікаў, крытыкаў, літаратуразнаўцаў.

М. МУШЫНСКІ.

ЧАСОПІСЫ У ЛЮТЫМ

«ПОЛЫМЯ»

Лютаўскі нумар часопіса адкрывае лічыцца адна з вершаў Пімена Панчанкі. Надрукаваны таксама вершы Сяргея Грахоўскага, Кастуса Кірэвіча, Міколы Чарняўскага, вершаванае апавяданне Міколы Арочы «Сын», «Новыя песні» А. Русака.

Часопіс публікуе кінааповесць Івана Шамкіна «Не той гонар», працяг рамана Ул. Карпэва «Нарыскі крывавыя берэгі», нарыс А. Клышко і І. Сіпакова.

Да 70-годдзя з дня нараджэння таленавітага беларускага вучонага Браніслава Тарашкевіча часопіс публікуе ўрывак з паэмы Адама Міцкевіча «Пан Тадэвуз» у перакладзе Б. Тарашкевіча і артыкул А. Ліса.

У раздзеле «Крытыка, літаратуразнаўства» выступае Я. Казека з артыкулам «Майстэрства апавядання», дзе разглядаецца апавяданне Кузьмы Чорнага.

У часопісе змешчаны рэцэнзіі на кнігі Ф. Куляшова «Міхась Лынькоў» і А. Лойкі «Новая зямля» Якуба Коласа.

«БЕЛАРУСЬ»

Часопіс, як і заўсёды, публікуе многа матэрыялаў, прысвечаных жыццю рэспублікі. У нумары змешчаны рэпартаж Г. Палова з нарады работнікаў сельскай гаспадаркі Беларусі, артыкул намесніка старшыні Дзяржплана БССР А. Палова, ітэрна перамога савратара Магілёўскага абкома КПБ К. Мацішэўскага, артыкул І. Алексавіча аб развіцці матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізму ў нашай рэспубліцы, нарыс Рыгора Кобца і іншыя матэрыялы.

З мастацкіх твораў у часопісе апублікаваны лірычны верш Сцяпана Гаўруска, верш Міколы Арочы, падборка вершаў польскіх паэтаў, гумарыстычныя вершы Марка Смагаровіча і А. Алксандрава, апавяданне Алеся Палчэўскага «Старонова студыя» і Міколы Ракітнага «Сягоння», а таксама «Цяліныя замалюўкі» Рыгора Няхва.

Да п'яцідзесяцігоддзя Ул. Карпэва і Н. Перкіна часопіс змяшчае нататкі І. Грамовіча і М. Барстока. У нумары змешчаны таксама артыкул І. Гутарава «Творчасць народа».

У публіцы «Новыя кнігі часопіс раздзеле кароткія рэцэнзіі.

НЕЛЬГА БЫЦЬ АБЫЯКАВЫМ!

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

гінуць з прыходам Б. Эрчына. Напраўда, традыцыйнае тэатра не загінула абязвыкае: артысты зноў, які калісьці, у першыя гады працы кулацкага тэатра прагна пачыналі да творчай вучобы. На рэцэпты збіраліся, усе, неад тым, хто не ўдзельнічаў у спектаклі, усе, жадалі працаваць з гэтым мастаком. Што ж датычыцца глыбокага псіхалогізму, якім былі напоўнены эрычныя спектаклі, праўды пачуццёва, дакладнасці думкі, якую неслі акцёры, глыбіні рожнісёрскага вобраза спектакля, то тут тэатр працягваў і надалей развіваць свае лепшыя ранейшыя традыцыі. Магчыма, у афармленні спектакляў не было таго, што некаторыя любіць называць «нацыянальным каларытам» (якім вельмі часта прыкрываюць беднасць выяўлення нацыянальнага духу), абязвыкае навукаў афармлення, празмернага захвалення абрадамі і песнямі, якія ва ўдоду тэму ж славу тэатру «каларыт» стражня замаждваюць, а то і проста перапыняюць на нейкі час дзеянне, з'яўляючыся, па сутнасці, уступным нумарамі. Але ў гэтых вонкавых нацыянальных прыметах не мае патрэбы, напрыклад, спектакль «Лявоніха на арбіце», бо ён багаты сапраўды нацыянальнымі характэрамі...

Неабсяпа ператварэння часткі артыстаў тэатра імя Я. Купалы ў «лічдзее», так скажаць, не перажыванню — уяўна. Перавага вонкавага выяўлення пачуццёва над унутраным, якае заўважваецца інакш раз нават у старых майстроў тэатра, мае зусім іншыя прычыны, чым гэта здаецца некаторым крытыкам, якія гатовы бачыць у кожным спектаклі, пазабуйным глыбокага псіхалогізму, абязвыкае ўплывы фармалізму.

Нёмкі на прэвіцыянальнасці ігры артыстаў таксама беспаспэўны. Бада зусім у іным. У тым, што кулапаўдзі доўгі час пераанвалі ў тым, што іх тэатр — гэта тэатр акцёра, што ён трымаецца на выдатных майстрах сцэны, якім рожнісёр проста непатрэбны. Бада ў тым, што ў гэтым тэатры стала за звычай рожнісёр «амірацца» ў акцёры». Нарэдка здарылася так, што сапраўды рожнісёр з вялікай літары тут памер, але не ў акцёры, а сам у сабе. Прышлых жа «чужыкаў» варагаў — тут са стэрэаціпаў звыклі. Доўгі час тэатр імя Я. Купалы зусім не меў галоўнага рожнісёра.

Уявіце сабе на момант, што здарыцца з найбольшым спартсменам, калі яго раптам пазбавіць хоць на нейкі час трэнера, які ўвесь час трымае чэмпіёна «у форме», не даючы яму спакоіцца, спачываць на лаўрах.

Вось такога штодзённага (ды нават і не штодзённага) трэнера нават у майстроў-кулапаўдзі не было. Шчаслівае выхаванне і аказаліся тым, што часцей былі заняты ў спектаклях, чым рэцэпціраваў новыя ролі. Але ж многія артысты і сярод іх І. Ждановіч, О. Галіна, В. Пала, Р. Кашальнікава, Л. Шышко, П. Макарава, яны проста не атрымлівалі новых роляў. Пры такіх абставінах можна не толькі страціць набывае майстэрства, але і пазбавіцца элементаў навукаў выступлення на сцэне. І калі гэтыя артысты пасля вялікага перапынку раптам атрымлівалі ролі і здольны былі стварыць яркія праўдзівыя вобразы, — то гэта проста цуда.

Здарэецца, што нашы любімыя акцёры, якіх доўга чакаеш — не дакажашся, калі ўбачыш на сцэне, не прыносіць нам ужо таго задавальнення, якое мы спадзяваліся атрымаць ад сустрэчы з ім. Не дазва — год, а то і два акцёр быў у творчым працеі. Ён і сам разумее, што ўжо не мае сіл увайсці ў набачны і такі прыемы, такі абязвыкае для творчасці кантакт з гледацтвам. Ён рухаецца па сцэне, як не чужыя нагах, размаўляе, быццам бачыцца, што яго не ўсё пачуць. Дзе ўжо тут да ўва-

саблення жыцця чалавечага духу? Хоць бы не збыццэ разлікі, не падвесці партнёра — вось што турбуе яго.

Мне прызнавалася адна вопытная, надзвычай добраахвотная і таленавітая актрыса, якае сама выхавала не адно пакаленне акцёраў, што ў апошні час проста баіцца новай ролі, тэму што вельмі рэдка іграе ў спектаклях. Былае, ёй даручаюць дубляваць, але што гэта за рэдакцыя творчасці: выйсці на сцэну пасля дзвюх рэцэпты (больш іх на долю дублёра не выпадае).

Можна, у гэтым часткова і караняца старэйшымі і маладымі артыстамі. Апошнія заўважваюць, што тыя акцёры, на якіх яны, будучы студэнтамі Тэатральнага інстытута, гадоў 7—8 назад, бегалі глядзець, як на Дзіва, работы якіх лічылі ўзорам майстэрства, цяпер выглядаюць нейкімі скванымі, нявузручымі, нават, чаго граць тэатр, нашчырымі. Моладзь бачыць у колішніх сваіх любімых акцёраў адны толькі занятыя рысы ў ігры, не разумеечы прычыны іх з'яўлення. Ды, па праўдзе кажучы, маладымі артыстам нават калі і думаць пра гэта, моладзь цяпер нарэкае. Мінутлія тыя часы, калі атрымаць ролю маладога акцёра было цяжэй, чым выйграць па аблігацыі. Старэйшым тэатра тады былі ў самым росквіце сіл. Яны многі і добра ігралі, і займаючы і не было прычыны. Цяперашняя моладзь іграе, напэўна, не менш, а калі дадаць яшчэ работу на тэлеэкраны, радыё, у кіно, — то напэўна больш. Так многа, што не застаецца часу нават аглядаць свае здольнасці і асэнсавыць наўдчына. А наўдчына шмат. Іх прыбаўляецца нават у самых таленавітых выканаўцаў, бо на іх яркас найбольшы попыт. Іх запрашаюць усюды, іх проста зацягалі па студыях. І іграюць яны ўсё горш, збіваючыся на штэмпі. І ў многім ішо з'яўляцца свае ўласныя штэмпі. А вось уласнай індывідуальнасці як не было, так і няма.

А час патрэбуе, час вымагае ад мастака сцэны, незалежна ад узросту і годнасці, такога ўсебаковага ведання жыцця, такога глыбокага пранікнення ў яго тэямніцы, такога дасканалага валодання майстэрствам пераўвасаблення, якога, напэўна, яшчэ ніколі не мог патрабаваць ад тэатра глядач. Цяпер ён, глядач, усё разумее з паўслова, ён ведае жыццё лепш за тых, чыя «выву» рэчаіснасць была толькі праз яго аўтобуса, спячваючы пасля радзій-перадчына на вызыны спектаклі, а вяртаючыся з вызынога, думае пра тое, як бы заўтра пасля рэцэпты чарговай радзій-перадчына не спазніцца на рэцэпты тэлеспектакля, а пасля вяртання спектакля ў тэатры паспеш на дубляванне кінафільма...

Калі ты, малады акцёр, марыш з часам стаць горадско роднага тэатра, не адстаць ад жыцця, ад імклівага поступу твайго сучасніка, не ідзі за доўгім рублём у адыходны промысел. Бо як бы ты ні спяшаўся па гэтай дарозе, жыццё выпярэдзіць цябе, і сучаснік твой скажа прысудныя словы мне веруі, якія пакуль што ты часам чуеш толькі ад патрабавальнага рожнісёра.

Асабліва гэта датычыць тых, хто прыйшоў у тэатр у апошнія гады з іншых тэатраў, а часам і з самадзейнасці. Яны, натуральна, уносіць асабліва «разнабой» ў спектаклі праслаўленага ў мінулым сваёй ансамблеавасцю калектыву. Гэта да іх — новага папаўнення — у першую чаргу адносяцца папрокі ў вонкавай, пазбавітай глыбіні ігры. Ім трэба асабліва шмат працаваць над сабой, каб не выбылацца з ансамбля.

Час падумаць усур'ёз аб стварэнні сталяй студыі-школы пры Тэатры імя Я. Купалы на прыкладу лепшых тэатраў Саюза. Без такой

школы нельга ўсур'ёз і думаць аб захаванні лепшых традыцый тэатра.

І яшчэ адна праблема — праблема жыцця тэатра, якае датычыцца не толькі кулапаўдзі, але і іншых тэатральных калектываў.

Тэатр імя Які Купалы — сапраўды тэатр акцёра, акцёра-майстра, Гэта «яны» хадзяць у тэатр даўня і сёры-гледзці. Гэта «яны» і сёны — тэатр тэатра. Але многім з іх — даўно за пяцьдзесят, і іграюць яны ўсё менш і менш.

Як патрэба вярнуць тэатру, вярнуць гледачу, хай сабе і дарагой цаной — пастаюккі п'ес спецыяльна для акцёра Н., для актрысы С. — выдатных і любімых майстроў, якія пачалі ўжы фігурыраваць у справядзача Міністэрства культуры як акцёры «пенсіённага ўзросту» і сапраўды неўзбава пойдуча на пенсію.

Нахай уршыце гэтыя спектаклі будучы пастаюккі на грамадскіх асновах. Але пазбавіць гледача магчымасці ўбачыць любімага акцёра ў яго лепшай ролі толькі таму, што ён, не здолеючы (часта не па сваёй віне) выканаць норму ўдзелу ў спектаклях і, не жадаючы дама атрымаваць грошы, пайшоў на пенсію — з гэтым не згодзіцца, напэўна, ні глядач, ні сам акцёр.

А гэта ж было б шчасцем для тэатра, для яго моладзі, ні з чым непараўнальнай радзючэ для гледаца, калі б акцёр «пенсіённага ўзросту» не заняўся як творца, калі б ён да апошніх год жыцця быў поўны творчага запалу і натхнення. Нельга дапусціць, каб зараты фонд нашых тэатраў быў марна, безгаспадарча растрачаны.

Мне РАДУЕМСЯ, калі нашы тэатры набываюць сталасці. Але ж сталасці ў тэатры прыходзіць на змену маладосці. Аднак тэатры з першымі аднакамі сталасці ўжо не турбуюцца аб тым, каб захаваць каштоўнейшыя рысы маладосці. І вось паступова знікае атмосфера студыйнасці, пошукаў, прагі ведаў. Яна сступала месца самазаспакоеннасці, задавальненню сабой. Калі ж хоць на момант спыніцца рух наперад, жыццё абганяе нас, і тады з'яўляюцца трывожныя сімптомы так званнага адставання ад жыцця. А гэта самае вялікае небяспека для творчага калектыву.

Больш небяспека, творчага парывення і смеласці, палымнасці і хвалявання, жывоў зацікаўнасці ў тэатральнай справе, больш юнацкага запалу і гарэжыя — і тады, напэўна, усе мы: драматургі, рожнісёры, акцёры, крытыкі станем нарэшце сучаснікамі свайго сучасніка-гледача. І толькі тады мы будзем мець маральнае права клікаць і весці яго наперад.

УЛ. МЕХАУ

АПАВЯДАННЕ ЦЫМБАЛЬНЫЯ МАЙСТРЫ

Хопіць, гэта апошня. Зробіць іх — і на пенсію. Не трэба займаць месца, калі сілы меншае і меншае. Надосць свідраваў у гадоўці дзюры для калкоў і не здолеў — рука задрыжала. Хлопцы заўважылі, але, дзякуй ім, пошчы не праналавалі, а не хоцучы крыўдзіць старога. Толькі пачалі раптам адваяна хвадзіць і класіч мі сабой апошняю партыю буку — нібыта дрэва такога цвёрдасці яшчэ ніколі не бывала ў майстарці.

З'ездзіўся конік. Не тыя рукі, не тое вуха. Каб гэта калісьці хто сказаў, што Даніла Жук можа зрабіць цымбалы з «бочкамі» — глухімі паветранымі падшумкамі! Абсмаляў б музыканты. Самы званкі і чысты гук заўсёды быў у яго. Данілавіч, цымбалаў. Да яшчэ раней, да вайны, у тых, што рабілі яны ўвух з Лазара. А цяпер... Зайшоў надыаўна Лявон Лявонавіч, кіраўнік аркестра, выбраў цымбалы для падарунка нейкай дэлегацыі, Лявон Лявонавіч, калі памытае яго Даніла, заўсёды да рыху ад імя аркестра толькі цымбалы. І заўсёды яго, Данілавіча. А тут паглядзеў адны, другія, пастаюккі па струнах, а потым і кажа: «А чаму абязвыкава цымбалы? Падзешай можна Вышываныя ручнікі, напрыклад, сі альбом з фатаграфіямі». А палярны ўс-ткі цымбалы — выпраўляў па іх свайго саліста ў суседні горад на фабрыку. Даніла расказаў пра гэта шафёр, які вазыў таго саліста...

Хопіць, адрацаваў. Злаз, стары, з даху, не псуў гонту. Гэты інструмент толькі даваў да канца. Для ўзучка — маленькі, Вернецца

Мікалаю ШМЕЛЬКІНУ

праз месяц заць. Раман, а Лёнік яму на цымбалах што-небудзь вясёлае: дльк-дльк-дльк, тук-тук-тук. Вось ужо радасці будзе абодвум! Ды і самому Данілу, дзеду.

Як пра яго сёння ў газете, пра Рамана: цымбальны Паганіні... Колькі цымбаластаў пераслухаў і перабачыў на сваім вяку Даніла, а не памятае, каб яшчэ каго так называлі. Цымбальны Паганіні... Не дачакаў, не дажду да вялікага гэтага дня Лазара. Сынам яго захапаліся цымбаламі.

Колькі прайшоў з таго часу? Наўжо трыццаць гадоў? Так, трыццаць. І маленькі цымбалаў Даніла робіць ужо Ромакаваму сыну. І Лазара — друга і лабраціма — дваццаць гадоў як няма жывога...

Прыкрыўшы павекі, Даніла бачыць, як наляе, той страшны дзень — дваццаць гадоў назад. Удзех з Лазарам яны спяшваюцца ў Мінск. Людзі, сотні людзей, мора людзей — з Мінска, а яны — у Мінск. Толькі на тыдзень выехалі ў суседні гарадок. Трэба было дамагацца фабрыцы — там пачынаў рабіць цымбалы. Толькі на тыдзень. Хто ж мог падумаць, што імяна на гэты тыдзень выпадае раіца 22 чэрвеня!

І вось — сотні людзей, мора людзей — з Мінска, а яны — у Мінск. Там, у Мінску, семі. А можа там іх ужо няма? Можа яны — у гэтым натоўпе, у гэтым моры людзей? Помніш, Лазар, мы да болю ў вачах углядаліся ў дарожную людыску пільны? Балязні нават маргнуць. Маргнеш — а ў гэты момант праімлігне паўз цябе незаўважна тая, каго выглядаеш...

Помніш? Помніш, вядома. Толькі не можаш сказаць. Мёртвыя не гавораць...

О, як многа гавораць мёртвыя! Лазар, дружа, хіба мы з табой не гаворым? Хіба ты не прыходзіш да мяне — цяпер усё часцей і часцей. Я сяджу задумены. Хлопцы пачуццёва: стары задрамаў. Яны ж не ведаюць, што ў тую мінуту я гавару з табой. З табой, дружа і паабцім.

Пра што? Пра многае. Найчасцей пра страшную гадзіну, калі мы развіталіся. Ты стагнаў. Жудасна стагнаў. Ты ведаў — гэта канец. Параненым лятчой санітары грэўлі на машыны і некуды адвозілі. Цябе — не чапалі...

Потым ты трынуў. Тонкім голасам крыкнуў: «Ромал! Лявон Лявонавіч чакае!» — і замаўчаў.

Падшоў санітар, прыклаў да твайго роту тэстэра і, уздыхнуўшы, аддаў мне твае дакументы. У папшырае ляжала газетная выразка. Заметка «Юнае дараванне». Пра Рамку...

Я прапасту, каб цябе пахаваў пад клёнам. З клёну мы рабілі ў маленстве першыя свае цымбалы. Пад клёнам прызначалі ў родным мястэчку спатанкі каханым...

Мы часта ездзім з тваім сынам на тое памятнае месца. Ён вельмі падобны цяпер да цябе, твоя Раман. Такі ж высокі, кучаравы. Толькі з твару прыгажэйшы, мякчэйшы — матчыны твар. І рукі тонкія, чуйныя. Рукі музыканта. А ў цябе былі рукі рабочага...

Прыкрыўшы павекі, Даніла многае бачыць з мінулага. Бачыць і чужы. Ён ніколі не забудзе, якім знайшоў у сутарожных петаге Рамку. І цяпер стаіць у вачах страшнае пытанне хлопчына. Хлопчына, якога памытаў з пелянак, і якога не памятаў такім ніколі раней.

— Дзядзя Дая, — нежк па-старачму спытаў змарылы, бледны, з трывожнымі спадоханымі вачыма на ўвесь твар Рамка. — Дзядзя Дая, чаму вы раней ніколі не гаварылі нам, што мы — дзурці?

І Рая, маці яго, бязгучна заплакала. Калі сэрца закамалее, заўсёды плачуць бязгучна.

Рамане, Рамане, якім адказам я мог суседзіць твай імзмерны, недзіцячы боль! Калі ўжо, нарэшце, выражнецца зямля наша нелюдзку, а за яны мы думаем часам пра тое, што, здавалася б, і біліка ля думак чалавечых стаць не можа.

Яўр, не яўр... Ды хто, з якой прычыны мог гаварыць з табой пра гэта раней. Мы ж з бацькам тэам. Рамане, шчыра веруі, што нават просты пададз на яўраў і не яўраў —

Гэты здымак зроблены фотакарэспандэнтам В. Бараноўскім у творчай майстарні беларускага скульптара А. Глебава. Вядомы майстар раца працуе над помнікам Янку Купалу, мяркуючы закончыць яго да 80-годдзя з дня нараджэння народнага паэта.

- Васіль Благадараў. Рапак. На рускай мове. Для мелодыяга ўзросту. Мастак П. Калінін. Тыраж 30 тыс. экз., стар. 32. Цана 10 кап.
- М. Пячэрскі, Генка Пышоў — першы жыхар Брацка. Пераклад з рускай мовы С. Міхалчука. Малюнк Я. Куліка. Тыраж 4 500 экз., стар. 224. Цана 39 кап.
- Д. Камінін. Камсамольская песня. Для хору з ф-на. Словы А. Дзержынскага. Мастак А. Сапелка. Тыраж 5 тыс. экз., стар. 4. Цана 1 кап.
- Песні самадзейных кампазітараў. Зборнік. Мастак М. Шырокаў. Тыраж 1 300 экз., стар. 36. Цана 29 кап.
- Беларускія танцы. Для духавога аркестра. Апрацоўка М. Трэхтэнберга. Тыраж 695 экз., стар. 24. Цана 51 кап.
- Ул. Алоўнік, Пакелені. Для сярэдняга голасу з ф-на (або

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

СПЕКТАКЛЬ... НА МАНЕЖЫ

Даўно мянчане не бачылі цыркавых пантэмаў. Многія наогул ведаюць аб існаванні гэтага жанра толькі з літаратуры, у прыватнасці з цудоўнай кнігі Івана Васленкі «Арцёмка ў цырку».

З цікавасцю сустралі глядачы Мінска паўленне афіш аб новым цыркавым паказе — камічных пантэмаў, з вострым, шматбагатаючымі назвамі і вялікім спісам удзельнікаў! ... «Мора» запоўніла манеж цырка. А там, дзе мы прывыклі бачыць драпіроўкі акцёрскага выхадку, з'явіліся капітанская рубка парахода «Аніота».

Адгучала ўверцюра і пацэўся паназ. Ці выклікаў ён у нас цікавасць? Так. Але ці ўбачылі мы пантэмы? Не.

Пантэма — нават на самоту значэнне гэтага слова дзеянне, у якім у асноўным усё вырашаецца рукам, пластыкай і мімікай. У традыцыйнай пантэме роля са словамі толькі ў вядучага. У пантэме Ул. Маляўскага «Масківа гарыць» у асобных месцах кароткі дыялог гаварылі артысты-выканаўцы. Але ўсё ж асноўны выгледчы сродкі заставаліся па-ранейшаму традыцыйнымі для гэтага жанра.

Тое, што мы ўбачылі на манежы Мінскага цырка, нічога агульнага з пантэмай не мае. Усё ў ёй ад пачатку да канца пабудавана на тэксце. Таганішняя праграма Е. Рабучкоў лічыць, што гэта далейшае развіццё пантэмы. З гэтым цяжка згадзіцца. На наш погляд, трэба было б удакладніць сам жанр і афішу. «Параход Ідзе «Аніота» — цыркавы спектакль. У пясочных сваіх элементах ён набліжаецца да гляду з абавязковым для яго кардэблетам, хоць у агульнае звычайна сувязь нумароў больш павярхоўная. Тут жа сюжэт разгалінаваны і больш падрабязны, усё выступленні матываваны і драматычна апраўданы. Развіваюцца лініі асобных персанажаў, іх характары і ўзаемаадносіны. Усё гэта дае нам права назваць паказ цыркавым спектаклем (аўтары сцэнарыя В. Ардаў, М. Трыпас і Э. Шапіроўскі).

Сюжэт яго такі. Параход «Аніота» в'язе на новую ГЭС камсамольцаў — будучых будаўнікоў другой яе часткі і цыркавых артыстаў, якія павінны выступаць на свяце ў гонар адкрыцця электрастанцыі, а таксама іншых пасажыраў. У іх лі-

НОВАЯ ПРАГРАМА У МІНСКІМ ЦЫРКУ

ку — Нарцыс Патроўч Склопікаў, Хрыстантэма Яўліаміёна, дачка яе Святлана. Матка прапачыць сваёй дачцы ў жанчых стыхіях Апалона Трышчанкава. Тут жа ўнікае каханне паміж Святланай і камсамольцам-будаўніком Васем Сінічкіным. Іх любоўныя ўзаемаадносіны і з'яўляюцца як бы скарэнай лініяй ўсяго дзеяння. Цяля рад эпизодаў паслядоўна і дасціпна выкрываюць Апалона Трышчанкава, і ў фінале Святлана з Васем, нягледзячы на ўсе перашкоды маці, здабываюць права на шчасце быць разам.

У дарозе высвятляецца, што недзе адстаў адзін з лепшых артыстаў — дрэсіроўшчык мядзведзя Чжэн Хай-цін. Выступленне артыстаў на свяце адкрыцця ГЭС пад паргоўзай. І гэта моладзь паказвае адміністрацыі цырка Пал Палычу сваю самадзейнасць. Гэта дае падставу арганізацыі ўключыць у сюжэт праграмы самыя разнастайныя цыркавыя нумары.

Што ж паказваюць артысты? Акрэбаты з паддзіночнымі дошкамі Юрэвы выступаюць лёгка, у добрым тэмпе. Іх дасціпныя камічныя з трэма паддзіночнымі дошкамі, што завяршаюцца двайным салта ў крэсла, або найцяжэйшае салта на калону з трох артыстаў — усё гэта з захваленнем прымаецца публікай.

Чатыры дзюбчыны зладжана і смела працуюць на трапеццы пад купалам цырка. Гэта — артысты Хазавы, Вястэрнашчык, дакладнасць рухаў, зладжана ансамбля прыносіць ім заслужаны поспех.

Тэмповыя жанглёры — артысты Аберт таксама не абмяжоўваюцца старымі цыркавымі прыёмамі. У квартэтным жангліраванні булавамі стварылі новыя вельмі складаныя малюнкi. Гэта паказвае іх як мацнейшых прадстаўнікоў жанра.

Акрэбаты Федзіны знаходзяцца ў блізкай спартыўна-тэхнічнай форме. Мастацтва іх маладое і пераанаўчае. Хоццяка іх характары і ўзаемаадносіны. Усё гэта дае нам права назваць паказ цыркавым спектаклем (аўтары сцэнарыя В. Ардаў, М. Трыпас і Э. Шапіроўскі).

А вось музычныя экскантрыкі Стамініскія — артысты безумоўна здольныя, — выпадаюць з агульнага ўраўноўвання праграмы. Нумар задуман добра, усё трыкі «зашыфраваны» парадокнай спецыфікай: тут іграе і румпель,

ЧАСОПІСЫ У ЛЮТЫМ „МАЛАДОСЦЬ“

Часопіс адкрываецца вялікай падборкай новых вершаў Пятруса Броўкі. У нумары змешчаны таксама нізка вершаў Хведара Чэрні, гумарыстычны верш Рыгора Барадуліна «Пра робатаў».

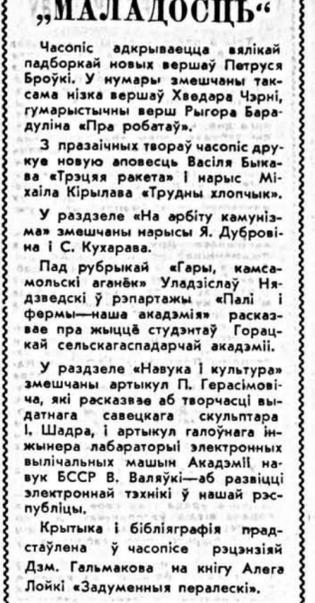
З прэзінных твораў часопіс друкуе новую аповесць Васіля Быкава «Трыцца рэкет» і нарыс Міхаіла Кірылава «Трудны хлопчык».

У раздзеле «На арбіту камунізма» змешчаны нарысы Я. Дубровіна і С. Кузарава.

Пад рубрыкай «Гары, камсамольскі агонь!» Уладзіслаў Надзвядскі ў рэпартажы «Палі і фармы—наша акадэмія» расказвае пра жыццё студэнтаў Горскай сельскагаспадарчай акадэміі.

У раздзеле «Навука і культура» змешчаны артыкул П. Герасімовіча, які расказвае аб творчасці вядомага савецкага скульптара І. Шадра, і артыкул галоўнага інжынера лабараторыі электронных вылічальных машын Акадэміі навуц БССР В. Валаякі—аб развіцці электроннай тэхнікі ў нашай рэспубліцы.

Крытыка і бібліяграфія прадстаўлена ў часопісе рэцэнзіяй Дэм. Гельмакова на кнігу Алега Лойкі «Задумленыя пералескі».

У чырвоным кутку, які размешчаны ў адным з шматпавярховых дамоў па вуліцы Кавалерыйскай у Мінску часта бывае ашыўна і мінгалодна. Сюды прыходзяць мыкшары з усю мікрааона, каб паглядзець канцэрт дзіцячага танцавальнага калектыву, які арганізаваны пры домаўніцтве № 19. Вет СССР. Двох удзельніц танцавальнага калектыву Люду Жуноўскую і Валю Рабаву фотакарэспандэнт завіну Фота М. Пільшчынава.

Падзеі ў Мінску

Падзеі ў Мінску ў гэтым годзе будуць асабліва цікавымі. У першую чаргу гэта датычыцца культурнага жыцця. У Мінску плануецца правесці міжнародны фестываль культуры і мастацтва. У рамках фестывалю будуць праведзеныя канцэрты, спектаклі, выставы і конкурсы. Асабліва цікава будзе ўдзел у фестывалю мастакоў з краін сацыялістычнага лагара. У Мінску таксама плануецца правесці міжнародны конкурс юных талентаў. У рамках конкурсу будуць праведзеныя конкурсы па спецыяльнасцях: музыка, танца, драматычнае мастацтва і мастацтва дэкарацыі.

У Мінску таксама плануецца правесці міжнародны фестываль культуры і мастацтва. У рамках фестывалю будуць праведзеныя канцэрты, спектаклі, выставы і конкурсы. Асабліва цікава будзе ўдзел у фестывалю мастакоў з краін сацыялістычнага лагара. У Мінску таксама плануецца правесці міжнародны конкурс юных талентаў. У рамках конкурсу будуць праведзеныя конкурсы па спецыяльнасцях: музыка, танца, драматычнае мастацтва і мастацтва дэкарацыі.

У Мінску таксама плануецца правесці міжнародны фестываль культуры і мастацтва. У рамках фестывалю будуць праведзеныя канцэрты, спектаклі, выставы і конкурсы. Асабліва цікава будзе ўдзел у фестывалю мастакоў з краін сацыялістычнага лагара. У Мінску таксама плануецца правесці міжнародны конкурс юных талентаў. У рамках конкурсу будуць праведзеныя конкурсы па спецыяльнасцях: музыка, танца, драматычнае мастацтва і мастацтва дэкарацыі.

У Мінску таксама плануецца правесці міжнародны фестываль культуры і мастацтва. У рамках фестывалю будуць праведзеныя канцэрты, спектаклі, выставы і конкурсы. Асабліва цікава будзе ўдзел у фестывалю мастакоў з краін сацыялістычнага лагара. У Мінску таксама плануецца правесці міжнародны конкурс юных талентаў. У рамках конкурсу будуць праведзеныя конкурсы па спецыяльнасцях: музыка, танца, драматычнае мастацтва і мастацтва дэкарацыі.

У Мінску таксама плануецца правесці міжнародны фестываль культуры і мастацтва. У рамках фестывалю будуць праведзеныя канцэрты, спектаклі, выставы і конкурсы. Асабліва цікава будзе ўдзел у фестывалю мастакоў з краін сацыялістычнага лагара. У Мінску таксама плануецца правесці міжнародны конкурс юных талентаў. У рамках конкурсу будуць праведзеныя конкурсы па спецыяльнасцях: музыка, танца, драматычнае мастацтва і мастацтва дэкарацыі.

У Мінску таксама плануецца правесці міжнародны фестываль культуры і мастацтва. У рамках фестывалю будуць праведзеныя канцэрты, спектаклі, выставы і конкурсы. Асабліва цікава будзе ўдзел у фестывалю мастакоў з краін сацыялістычнага лагара. У Мінску таксама плануецца правесці міжнародны конкурс юных талентаў. У рамках конкурсу будуць праведзеныя конкурсы па спецыяльнасцях: музыка, танца, драматычнае мастацтва і мастацтва дэкарацыі.

У Мінску таксама плануецца правесці міжнародны фестываль культуры і мастацтва. У рамках фестывалю будуць праведзеныя канцэрты, спектаклі, выставы і конкурсы. Асабліва цікава будзе ўдзел у фестывалю мастакоў з краін сацыялістычнага лагара. У Мінску таксама плануецца правесці міжнародны конкурс юных талентаў. У рамках конкурсу будуць праведзеныя конкурсы па спецыяльнасцях: музыка, танца, драматычнае мастацтва і мастацтва дэкарацыі.

У Мінску таксама плануецца правесці міжнародны фестываль культуры і мастацтва. У рамках фестывалю будуць праведзеныя канцэрты, спектаклі, выставы і конкурсы. Асабліва цікава будзе ўдзел у фестывалю мастакоў з краін сацыялістычнага лагара. У Мінску таксама плануецца правесці міжнародны конкурс юных талентаў. У рамках конкурсу будуць праведзеныя конкурсы па спецыяльнасцях: музыка, танца, драматычнае мастацтва і мастацтва дэкарацыі.

ЯГО КНІГІ З НАМІ

У час вайны трапіла мне ў рукі пашарпаная, без вокладкі, кніга. Вдаць было, што я пачыла ўжо нямаю людзей. Я пачаў гартыць кнігу, пасля захапіў і стаў чытаць па парадку. Чытаў пры святле газіцы. Хутка сталіся вочы, але не хацелася адрывацца. Героіна змаганя, рамантычная ўзнесласць, чыстыя пацуючы рэвалюцыйнае, злысны сатырычны зрадыкаў народа рабілі надзвычай моцнае ўражанне. Давялася я, што кніга, якая трапіла да мяне, — «Сын» Рыгора Мурашкі. Так, адбылося мае першае знаёмства з пісьменнікам.

У 1902 годзе 3 лютая (па старому стылю) ў вёсцы Бяззеравічы, на Случчыне, у сям'і беднага Данілы Мурашкі нарадзіўся сын. Назвалі яго Рыгорам. Хлопчык меў вялікую патэчкувую школу, двухкласнае вучылішча. Паступіў у Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю. Пачалася грамадзянская вайна. Вучобу ў семінарыю давялося спыніць.

Рыгор Мурашка ў 1919—1920 гг. прымая ўдзел у рабоце падпольнай арганізацыі, у партызанскай барацьбе. У 1920 г. уступае ў рады Камуністычнай партыі, у гэтым жа годзе па партыйнай мабілізацыі ідзе служыць у Чырвоную Армію.

Літаратурную працу Мурашка пачаў з карэспандэнцыі ў «Звяздзе», «Савецкай Беларусі».

Крыкнула Рая, калі я прынёс вам аднойчы хлеба і трохі сала, — скажы ёй, што хлопчык мой ахвяра, а не тое, што яна гаворыць! Суседка па сутарэнню, на якую паказвала Рая, паглядзеў на кутка застылым шклянкім вачыма — тыдзень назад забілі яе мужа і дачку. Ад гэтага ціхіх словы яе нібы стралялі! — Ахвяры граюць ля юдэната, а не з паромішчыкамі!

Ты ўвесь звянуў ад напаміну пра аркестр на плошчы ля юдэната, — «яўрэйскага самакіравання». Ты добра ведаў людзей, што пад дуламі вінтовак паліцаў заглушалі вясельныя танцамі крыкі ля душэгавак. Гэтыя ж людзі амаль усё працавалі раней з тваім бацькам. З тваім бацькам, са мною і з нягоднікам Выскваркам, які перапісаў іх для гэтага аркестра. І таму, калі ўяўляў ты, што можаш пацуду ад іх такіх ж папрук, як ад сядзікі, хлеб становіўся ў тваім горле каменем...

Да драбніц узаўняюцца ў памяці Данілы дзень, які ледзь не стаў апошнім для Рамкі і для яго. Дзень таго важнага канцэрта, якога чакаў і баюся выскваркаў ансамбль. Ад божаў гэтай у ансамбля ніяк не атрымалася хаўлюся кантата, складзеная Выскваркам. Паўтарал я перад канцэртаў разоў дзесяць, а немца-капельмайстар усё крывіўся і злаваў.

Толькі пазней даведаўся Даніла, што ж імяна прыяло Рамку ў такі стан. І халадоў дагэтуль прабагае па спіне, як падамаеш, якім болям разрываўся ў той дзень сэрца хлопчыка. Ён-такі пачуў папрук, якога там баюся. Пачуў ад бацькавага добрага знаёмца скрыпка Бунімовіча. Калі музыкантам гэта зноў загадалі сабрацца ля юдэната, Бунімовіч брануў ка каменем сваю скрыпку і нікуды не пайшоў. Зойгата, у падранай баліне, паліцаў вадзілі яго неўзабаве па вуліцах гэта.

Ты ўвесь звянуў ад напаміну пра аркестр на плошчы ля юдэната, — «яўрэйскага самакіравання». Ты добра ведаў людзей, што пад дуламі вінтовак паліцаў заглушалі вясельныя танцамі крыкі ля душэгавак. Гэтыя ж людзі амаль усё працавалі раней з тваім бацькам. З тваім бацькам, са мною і з нягоднікам Выскваркам, які перапісаў іх для гэтага аркестра. І таму, калі ўяўляў ты, што можаш пацуду ад іх такіх ж папрук, як ад сядзікі, хлеб становіўся ў тваім горле каменем...

Да драбніц узаўняюцца ў памяці Данілы дзень, які ледзь не стаў апошнім для Рамкі і для яго. Дзень таго важнага канцэрта, якога чакаў і баюся выскваркаў ансамбль. Ад божаў гэтай у ансамбля ніяк не атрымалася хаўлюся кантата, складзеная Выскваркам. Паўтарал я перад канцэртаў разоў дзесяць, а немца-капельмайстар усё крывіўся і злаваў.

Толькі пазней даведаўся Даніла, што ж імяна прыяло Рамку ў такі стан. І халадоў дагэтуль прабагае па спіне, як падамаеш, якім болям разрываўся ў той дзень сэрца хлопчыка. Ён-такі пачуў папрук, якога там баюся. Пачуў ад бацькавага добрага знаёмца скрыпка Бунімовіча. Калі музыкантам гэта зноў загадалі сабрацца ля юдэната, Бунімовіч брануў ка каменем сваю скрыпку і нікуды не пайшоў. Зойгата, у падранай баліне, паліцаў вадзілі яго неўзабаве па вуліцах гэта.

«Беларускай вёсцы», «Красноармейскай правде», «Лазней пішы і апаўдзінні. Першы зборнік — «Стрэл начны ў лесе» — выйшаў у 1926 г. Затым выходзіць кнігі «У іхнім доме» (1929), «Прыгранічны мастаў» (1930), «Сын» (1930), «Званкі» (1931), «Рукі» (1932), «Мядуаская ноч» (1934). Творы пісьменніка часта з'яўляліся ў перыядычным друку. Пісьменнік упэўнена займае адно са значных месцаў у беларускай савецкай літаратуры.

Р. Мурашка піша аб жыцці беларускай вёскі перад калектывізацыяй і ў час яе, аб барацьбе супраць акупацый і ў перыяд грамадзянскай вайны. Ён актыўна змагаецца супраць усяго старага, паказвае, як у сям'і чалавека знікае тое, што было абумоўлена старымі ладам жыцця. Людзі пазбаўляюцца рэлігійных забавоў — і аб гэтым расказвае пісьменнік у творах «Пасяўніц», «Катрынчык». Большасць персанажаў твора «У іхнім доме» — прадстаўнікі мяшчанства, тыя, каго пазбавілі колішнія прывілегіі, але хто і пры Савецкай уладзе імкнецца стварыць для сябе ранейшыя ўмовы жыцця. Волга Маліноўская — разбэшчаная жанчына, становіцца ў цэнтры групы нэзвычайна, пераарыентаваў, шукальніка лёгкага хлеба і ўсё. Для такіх, якія яна, нямаю грамадзянскага жыцця, і грамадскіх інтарэсаў. Савецкія людзі выкрываюць ворагаў грамадства, і тыя трапляюць на лава пасудных.

Супраць кулацтва, яго прагнасці, бесчалавечнасці выступае Р. Мурашка ў апавяданні «Цішка». Той, хто аддаў сабе на службу жоўтаму д'яблу, траціць аблічча чалавека, гэта зноў, які гатовы на ўсё. Купрыя Лабач ледзь не страціў дачку, зладзіць са свету жоўку — і ўсё дзеля грошаў.

Кулак імянуцца пралесці ў калгасы, узяць там кіраўніцтва ў свае рукі, каб шкодзіць, крассі, карыстацца працай іншых. Пра гэта гаворыць пісьменнік у вялікім рамане «Салаўі святага Палікара», які быў надрукаваны ў часопісе «Польныя рэвалюцыі» ў 1940 г.

Са з'ядлівым сарказмам падае Р. Мурашка вобразы Храпаўніка, Мысліцкага, Антося Салаўя. Альфонс Мысліцкі ўсё чакае звароту ранейшага, ён беражэ дарэвалюцыйныя абліччы, векселі, заклятыя ворагі, ён памісціць усім, хто выступае супраць кулакоў. Няма літасці ў яго і да сваіх прыяцеляў, пры кожным зручным выпадку ён імкнецца што-небудзь уварыць і ад іх. Не пашкадаваў Мысліцкі і сваіх дачкі — ён аддае Яніну замуж за нікчэмнага, нялюбага ей Салаўя толькі таму, што яму для розных махінацый патрэбны гэты канцылярый. Салівон Храпаўніцкі быццам сябрае з Мысліцкім, але і ён кіруе і старэеца абдурачы прыяцеля. У Салівона ёсць нешта ад Пшошкіна: усё, што знойдзе на дарозе, цягне ён дадому.

За новы лад жыцця, за бялітаснае змаганне з ворагам вступіваюць у творы пачынальнік палітдэла МТС Грушэўскі, інструктар райкома камсамала Зоя Харошка, загадчык школы Гарбач. Іх вобразы прывабылі, светлыя, у гэтых людзей моцная воля, незольнае жаданне працаваць там, дзе гэта найбольш патрэбна для справы. У рамана значна радзей, чым у ранніх апавяданнях, ужываюцца дыялектызмы. Да месца падаюцца прастамоўныя словы, канцылярызмы. Мова персанажаў індывідуалізавана.

Р. Мурашка прысвячае шэраг твораў грамадзянскай вайне, удзельнікам якой ён быў. Піша ён і аб барацьбе з дыверсантамі, шпіёнамі, кантрабандыстамі. Вялікае апавяданне «Прыгранічны мастаў» было створана пад уражаннем зойства брата Мікалая, які служыў пагранічнікам.

Сапраўдны падзей у літаратурным жыцці рэспублікі было з'яўленне рамана «Сын». Р. Мурашка — адзін з пачынальнікаў жанра рамана ў беларускай літаратуры. У творы з вялікім майстэрствам і правільнасцю адлюстравана жыццё беларускага народа напярэдні рэвалюцыі 1905 г. Кіруючыя ролі партыі, большавіцкай, яе непарыўны сувязі з шырокімі народнымі масамі, яе арганізатарска і выхавальна дзейнасць на розных этапах рэвалюцыі — у цэнтры увагі аўтара. Неадрама рамана прысвячаецца «авангарду рабочага

У чырвоным кутку, які размешчаны ў адным з шматпавярховых дамоў па вуліцы Кавалерыйскай у Мінску часта бывае ашыўна і мінгалодна. Сюды прыходзяць мыкшары з усю мікрааона, каб паглядзець канцэрт дзіцячага танцавальнага калектыву, які арганізаваны пры домаўніцтве № 19. Вет СССР. Двох удзельніц танцавальнага калектыву Люду Жуноўскую і Валю Рабаву фотакарэспандэнт завіну Фота М. Пільшчынава.

ДА ШАСЦІДЗЕСЯЦЬГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Р. МУРАШКІ

Класа і ўсяго паднявольнага чалавецтва — сталёвай большасці выхадцаў...

На вобразе Ігнася пераканаўча паказана, які малады рабочы пераўраўнаважыўся ў прафесійна-рэвалюцыйнае ўраўнаважэнне сваё жыццё, усё сваё імкненне падпарадкаваў справе вызвалення. Цяжка было дзяцінства ў Ігнася, нялёгкае юнацтва. Трапіўшы на работу ў горад, ён знаёміцца з сацыяльна-макратамі, паступова пачынае прымаць удзел у рэвалюцыйнай рабоце. Моцна дружба звязала Ігнася з Аронам, які вучыў свайго таварыша майстэрству палітычнай барацьбы, быў яго настаўнікам у штодзённым жыцці. А дзейнасць арганізацыі разгортаецца ўсё шырэй: барацьба супраць «эканамістаў», нацыяналістаў, анархістаў, агітацыя сярод сялян, стварэнне ўзброенай дружнай, якая абараняе сялян ад зверстваў карных атрадаў.

Розныя па характары і жыццёваму ласу людзі аб'ядналіся вакол Арона і Ігнася. Былы парабак Дуб стаў прафесійнальным рэвалюцыйным і з пасляважнае вядзе работу сярод сялян, глыбока верыць у перамогу справы, якой аддае ўсё сілы. Член камітэта Майзель працуе сярод рабочых павароў, раскрывае ім вочы на сапраўднае сутнасць Бунда. Ён, дзяка хворы, ратуецца кожнаму пасляку ў барацьбе. Парабак-ліцвін Вітольд, селянін Ясь, рабочы Цімох, Яфім — паробак успрымаюць яны падзеі, але ў змаганні расіе іх свядомасць, партыя выходзіць з іх сапраўдных байцоў рэвалюцыі.

Люба — верная сяброўка Ігнася з дзіцячых гадоў. Ён разам з ім вяселілі яго поспехі ў вучобе, засмучалі няўдачы. Пад уплывам сябра яна становіцца актыўным памочнікам сацыял-дэмакратаў. Люба ратуе партыю з бацькам-кулаком, які стварае дазвіна ў дачкі аб рэвалюцыйным падполлі.

Выракаецца свайго класа, сваіх родных Ларыса Няслаўская. Яна злосна высемаевае ліберальную далбату свайго бацькі, які ў бурны дні рэвалюцыі пераходзіць у рады ворагаў народа. Ларыса ненавідзіць сваю маці — разбэшчаную і подлую жанчыну. Яна ўсім сэр-

цам любіць Ігнася і разам з ім гіне ў бойцы. А яе бацька — Вадзім Патроўч Няслаўскі, калі пачаліся выступленні сялянства, калі аказаліся пад паргоўзай яго ўладанні, выклікае паліцыю, воіскі.

Р. Мурашка добра вучыць гістарычны матэрыял. Яго кніга захлалі вобразным адлюстраваннем складанага перыяду гісторыі народа. Твор прасякнуты рамантыкай. Гінуць многія героі, але барацьба працягваецца. На магле тых, хто аддаў жыццё за шчасце народа, збіраюцца Люба, Арон, Ясь, моладзь...

...Шлі гадзі. Пісьменнік шмат увагі аддае тым, хто толькі спрабуе пісаць, загадвае кабінетам маладога аўтара, уважліва чытае рукопісы, дэталёва разглядае творы пачынаючых. І ўвесь час работа над сабой.

Пачалася вайна. Хворы пісьменнік не паспеў эвакуавацца і застаўся ў акупіраваным Мінску. У 1943 г. пісьменнік звязваецца з народнымі месцічцамі і ідзе ў партызанскі атрад. Там ён выконвае спецыяльныя заданні камандавання, працуе і над новымі творамі («Чому прыпыніўся баронскі род Швайбургаў», «Адваротная агітацыя», сатырычныя замалюўкі аб Беларусі цэнтральнай рэды, апавяданне «Смерць маткі»).

У адным з тагачасных лістоў ён піша: «...кожны сапраўдны беларус можа і павінен зрабіць усё, што ад яго патрэбна наша Бацькаўшчына ў сучасны момант, бо інакш гісторыя пакадае на яго чорнае кляймо дакору. Хто ж пойдзе супраць свайго народа і на карысць чужымі талінікамі пачне гнуць карак свайго, дапамагаць яму гнясці свой жа народ, дык той не сын свайго народа і ганебнае кляймо здрадніцтва пакадае гісторыя на імя ягонае...»

Р. Мурашка ў лісце да Кузьмы Чорнага расказвае, як атрад вырастаў ад фашыстаў дзяцей, расказвае падрабязна, з дэталі. Творная думка працуе, збараюцца факты аб жыцці і барацьбе беларускага народа ва ўмовах часовай акупацыі. Але пшам як творчым задумам пісьменніка не суджана было збыцца. У час блаканды партызанскага злучэння, менш чым за месяц да вызвалення Мінска, Р. Мурашка загінуў.

Вядома, не ўсё з напісанага пісьменнікам вытрымала выправанне часу, але лепшыя яго творы і сёння жывуць, змагаюцца. Б. АЛЕШКІН.

нешта збытае і далёкае з гадоў нашага з ім маленства. Збытае, далёкае і прыкрае, што ніколі не вернецца. А яно вярнулася. Вярнулася ў фарсістым эсэсаўскім мундзіры. Ажыло, недабітае, у тутэйшым брудзе.

Антысеміт—заўсёды нічэмнасць. Сустракаў ты калі-небудзь. Рамане, па-сапраўднаму таленавітага чалавека, які быў бы антысемітам? А вось няўдаму музыканту, у руках якога цымбалы не цымбалы і скрыпка не скрыпка, а звычайнае дрэва з непаслухмянымі струнамі,—такому Выскварку іншы раз і пампроцца, што не сядзі за першым пультам яўрэй, гэты пульта прапанавалі б яму. Калі чалавек не надта моцны на маставіну, яму што хочаш можа пампроцца...

Цяпер ты ўжо дарослы чалавек, зяцёк. Цяпер ты разумнейшы за дзеці. Цяпер табе не трэба гэта глумачыць. А талі...што мог сказаць табе Даніла талі? Што паганя музыкант і яшчэ горшы чалавек Выскварка з асалады запісаў у кніжку знаёмых па філармоніі яўрэй, які засталася ў Мінску.

— Спатрыбача,—крывіў Выскварка вусны, калі яго пытаў, янашта гэта. Што акупанты даручылі Выскварку збраць «нацыянальны ансамбль» і выклікаўшы паліцэйскага абвештаў Данілу, першае, з чаго пачаў ён размову, было: — Цябе за тваю дружбу з пархатымі самага вярта жоўтым шпінціткам узнагародзіць. Ды ўжо ведаў май добрае сэрца...

Добрае сэрца Выскваркі... Сабака атруціўся б, прдглынуўшы кавалак таго добрага сэрца! Кажуць, ён цыпер у Мюнхене. Кажуць, слухеца неададзіма з тэлерак газет і пілаець у аркестрыку нейкага ваночага шынка. А не захлпаецца пілаеца тваю, Выскварка, калі хто напамінае табе іны аркестр — аркестр са смертнай гэта, сабраны па тваім спісе! Аркестр, які прымушаў граць вясельныя танцы, калі побач расстрэльвалі аб саджалі ў душэгаўку.

РАЗМОВА ПРА ЛЁС

КНИГІ

Адбылася нарада работнікаў выдавецтваў, паліграфічнай прамысловасці і кніжнага гандлю рэспублікі. І ў дакладзе намесніка міністра культуры Р. Мачулінна і ў спрэчках, якія разгарнуліся па дакладу, ішла прычынова гаворка аб тым, як палепшыць змест, мастацкае афармленне і паліграфічнае выкананне кніг, брашуры і плакатаў, што трэба зрабіць, каб кніга ў свечасова даходзіла да чытача. Аб гэтым гаварылі ў сваіх выступленнях дырэктар Белдзяржвыдавцтва З. Матузаў, галоўны інжынер Мінскай абласной друкарні Е. Ваняр, дырэктар выдавецтва «Звязда» М. Міускі, загадчык Бабурынскага кніжнага магазіна М. М. Хасдан, дырэктар паліграфічнага Г. Мінскаў, старшы таварыстваў Рэспубліканскай кніжнай базы Т. Бойна, пісьменнік Н. Кавалёў, дырэктар народнага кніжнага магазіна на Гомельскім заводзе Імя Кірава М. Ярка і іншыя.

Выдавецтва рэспублікі за апошні час палепшылі сваю работу ў 1961 годзе выйшла ў свет 1638 назваў кніг і брашур тэракном амаль 19 мільёнаў экзэмпляраў. Выдадзены матэрыялы XXII з'езда партыі, Праграма і Статут КПСС, біяграфія У. І. Леніна, альбом наглядных дапаможнікаў па матэрыялах XXII з'езда КПСС, Паявічыўскі выпуск арыгінальных мастацкай прозы, паэзіі, драматургіі, літаратуры для дзяцей і юнацтва.

На нарадзе слухана адначасна, што якасць многіх нашых выданняў яшчэ не задавальняе чытача. Роботнікі выдавецтва часам неахайна ставяцца да рэдагавання кніг. Шмат, напрыклад, недахопаў у серыі брашур «Для слухачоў сельскіх пачатковых акадэмічных школ і гуртоў», у брашураў за цыкла «Навукова-папулярныя лекцыі па сельскай гаспадарцы». Неахайна рэдагуюцца літаратура ў дапамогу работнікам культуры, якую рыхтуе да выдання Рэспубліканскі метадычны кабінет культасветработы.

Шмат істотных недахопаў ёсць у рабоце Дзяржаўнага вучэбна-педагагічнага выдавецтва. Да сённяшняга дня ў нас няма стабільных арыгінальных беларускіх падручнікаў. Штогод яны бяскося пераабраджаюцца. Часта гэтыя дапрацоўкі не ўносяць ніякага палепшэння. Надзвычай дрэннай, беднай мовай адрозніваюцца падручнікі, якія выдаюцца ў перакладзе з рускай мовы.

Галоўная задача выдавецкіх работнікаў заключаецца ў тым, — сказаў Р. Мачулінна, — каб літаратура, якую выпускаюць нашы выдавецтвы, шырока прапагандавала рашэнні XXII з'езда партыі, Праграму КПСС, раскрывала ідэю вечнага марксісцка-ленінскага вучэння, выходзіла новага чалавека — актыўнага барацьбіта за нашу светлую будучыню.

Больш увагі трэба аддаваць свечасоваму складанню тэматычных планаў, у якіх абавязкова павінна быць адлюстравана тое новае, што нараджаецца ў нашым жыцці, ва ўсіх галках народнай гаспадаркі, навукі, культуры і мастацтва.

Многія зьярталі ўвагу на мастацкае афармленне кнігі. Пакуніка прымавае прыгожая і яркая кніга. І як незадаволены бывае ён, калі ў рукі яму трапляе кніга з перабытымі старонкамі, пакарэжанымі вокладкамі, цямнянімі і невыразнымі малюнкамі. Ахвотнік

набыць такую кніжку знойдзецца вельмі мала. На вялікі жаль, паліграфікамі і выдавецтва Акадэміі навук БССР часам выпускаюць такія кнігі. Напрыклад, у новых тамах зборніка твораў Я. Куналы і Я. Коласа вокладкі рознай таўшчыні, старонкі запячаны фарбай, цясненне золатам на карашку кніжкі абсыпаецца.

Надобра слава ўсталявалася за друкарнямі «Звязда», «Чырвоны друкар», Гродзенскай афсетнай фабрыкаў. Якасць іх прадукцыі часта не задавальняе пакуніка.

Летась ні адно выдавецтва рэспублікі не выканала планаў выпуску кніг. Вялікая адказнасць за нясвечасова выхад кнігі ў свет кладзецца на паліграфікамі. У студзені 1962 года ён не здаў Белдзяржвыдавцтва сем тысяч агульным тиражом 175 тысяч экзэмпляраў, дзве назвы паштовак (23 тысяч камплектаў), буклет «Мінск», які быў здадзены ў вытворчасць яшчэ ў ліпені мінулага года. Вучэбна-педагагічнае выдавецтва не атрымала ў студзені дзесяць назваў кніг тиражом 562 тысяч экзэмпляраў.

Калі кніга гатова і выйшла ў свет, важна свечасова даставіць яе чытачу. У нашай рэспубліцы ў сістэме Міністэрства культуры працуюць 95 кнігарняў, 199 кіёскаў і 99 кніжных столаў. Летась у гонар XXII з'езда КПСС быў праведзены грамадскі агляд работы кнігарняў. Званне «Лепшы кніжны магазін Міністэрства культуры БССР» прысвоена васьмі кнігарням.

І хоць у наўнасці паўны зруч у рабоце кнігагандлёвай сеткі Міністэрства культуры, але яна яшчэ не задавальняе ўзрослых затрабаваніяў. Гадавы план продажу літаратуры па Упраўленню кніжнага гандлю не выканан. Калі прааналізаваць больш даглыбля работу кожнай кнігарні, дык вынікі атрымаюцца надзіваць сумныя: з 85 магазінаў толькі 43 выканалі гадавы план продажу кніг у розніцу.

Гэта вынік таго, што асноўнаму звязу ў распаўсюджванні літаратуры — кніжкінаму магазіну — не надавалася належнай увагі. Часам за поспехамі перадавых магазінаў узраўненне і абліжыганні не бачаць выхадчы, хто з году ў год цягнуцца ў хвасце.

На складах Брэсцкай вобласці сабралася літаратура аж на 642 тысячы рублёў. Многа твораў класікаў рускай і заручэнай літаратуры, добрых кніг савецкіх пісьменнікаў знойдзены на гэтых складах. Ёсць тут каштоўнае тэхнічнае літаратура, кніжкі аб перадавым вопыце на вытворчасці ў сельскай гаспадарцы.

Прыклады абьяквання стаўлення да распаўсюджвання літаратуры ёсць і ў іншых абласцях.

Так гандляваць кнігай нельга. Трэба шыры прыцягваць да распаўсюджвання кніг камсамольцаў і моладзь, усіх хто любіць і шануе кнігу. А такіх людзей у нашай рэспубліцы вельмі многа. Воліць паказаваць, што кніганосцы і грамадскія распаўсюджвальнікі літаратуры робяць вялікую справу. У рэспубліцы іх 3220 чалавек.

На прадпрыемствах адкрыта сем народных кніжных магазінаў. У Гомелі іх працуюць чатыры, у Мінску — два і ў Мінску — адзін. Добра працуюць народны кніжны магазін на Гомельскім станкабудуальным заводзе Імя Кірава, якім загадвае інжынер-канструктар Марыята Ярка.

Любіць работнікі Гомельскай фабрыкі «Праца» свой народны кніжны магазін. У ім пасляхова працуюць брыгады брыгады камуністычнай працы прадпрыемства Вера Касцянока.

Вялікую, карысную справу робяць гэтыя кнігалюбы. І на вытворчасці яны працуюць добра, а ў вольныя гадзіны распаўсюджваюць кнігу на свайм прадпрыемстве. І ў гэтай новай для іх справе яны дамагаюцца добрых поспехаў. Народны кніжны магазін завода Імя Кірава так арганізаваў справу, што ў мінулым годзе кожны рабочы прадпрыемства набыў сабе кнігу.

Поспех работы кніжных магазінаў у многім залежыць ад таго, як наладжана прапаганда літаратуры. А гэта, бадай, самае слабае месца кніжнага гандлю. Прапаганда кнігі — гэта перадача і аб'ява па радыё і тэлебачанню, гэта і з густам зробленая вітрына ў магазіне. Нарэшце, трэба аператыўна выдаваць і распаўсюджваць спецыяльную малюўнічую рэкламу. Летась Упраўленне кніжнага гандлю выдала 190 назваў розных відаў рэкламных матэрыялаў тиражом 2 мільёны экзэмпляраў.

Але гэтай справе ўсё яшчэ аддаецца недаравальна мала увагі. Белдзяржвыдавцтва не выконвае плана выпуску рэкламы. Праўда, вялікая віна тут Упраўлення кніжнага гандлю, якое затрымавае здачу тэкстаў, каталогаў і іншых матэрыялаў.

Рэклама ў нас, як правіла, выходзіць з вялікім спазненнем і не заўсёды яна высокая якасці. Напрыклад, каталог наўнай паліграфічнай літаратуры ў кнігагандлёвай сетцы знаходзіцца ў вытворчасці пяць месяцаў, праспекты «Новая літаратура па перадавым вопыце ў прамысловасці» і «Новыя творы беларускіх кампазітараў» выдаваліся аж чэлы год.

Выдавецтва, паліграфічная прамысловасць і кніжны гандаль — тры часткі адзінага арганізма, якія ў наш час абавязна працаваць абсалюта зладжана і дружна. Бо робяць яны адну агульную справу — памагаюць нашай партыі выходзіць працоўных актыўных будучынікам камунізма.

Тры з паловай гады таму назад у сталіцы Савецкага Узбэкістана Ташкенце ўпершыню сабраліся пісьменнікі двух вялікіх кантынентаў — Азіі і Афрыкі. Яны пакліялі аддаць усе свае сілы, узяць свой талант і імя таго свецлага дня, калі чалавецтва назаўсёды забудзе словы «вайна» і «наладжана» і пачае працаваць на пакаладочны рух інавацыяў і развіцця старажытных нацыянальных культур апра-азіацкіх народнаў. У іх збліжэнні народаў двух кантынентаў ўмацавання дружбы паміж імі.

12 лютага гэтага года ў Найры адбыўся Другой міжкантынентальны пісьменніку краін Азіі і Афрыкі. Ад імя ўрада Аб'яднанай Арабскай Рэспублікі дэлегатаў вітаў міністар культуры і нацыянальнага кіраўніцтва ААР Сарват Окаша.

На першым пленарным пасяджэнні пад бурныя апладыменты былі зачытаны прывітальныя тэлеграмы Прэзідэнта ААР Г. А. Насіра, кіраўніка Савецкага ўрада М. С. Крушчына, Прэзідэнта Іраку Садэма, кіраўніка КНР Чжоу Энь-ляя, Прэзідэнта ДРВ Хо Ши Міна, Старшыні Кабінета Міністраў КНДР Кім Ир Сэна, Прэм'ера Францыі Бірыякі і іншых кіраўнікоў іншых вядомых дзяржаўных дэлегат.

Пасля гэтага ўрада Савецкага ўрада і ад імя асобнага дэлегата ад Афрыкі Другой канферэнцыі пісьменнікаў краін Азіі і Афрыкі, што сабраліся ў Найры.

У гэты пачату руху пісьменнікаў краін Азіі і Афрыкі за аднаго прагрэсіўнага творчы сіл двух кантынентаў у свеце адбыліся вялікія істотныя перамены ў навуку і культуры, будучыні, будучыні, будучыні, выхадцы на сутэсуную палітыку.

У вялікай барацьбе за мір, у барацьбе супраць імперыялізму і наліянізму ўсе народы высока цэнюць высаканіцтва прагрэсіўнага пісьменнікаў краін Азіі і Афрыкі, якія актыўна выступаюць за мір і прагрэсіўныя сілы ў імя свецлага будучыні чалавецтва.

Жадаюць удзельнічаць канферэнцыі новых поспехаў у іх уладнай дзейнасці па далейшаму ўмацаванню адзінасці салідарнасці народаў Азіі і Афрыкі, у іх гэральчым барацьбе супраць усіх форм наліянізму і імперыялізму, за свабоду і шчасце свайх народаў.

На пасляднім кіраўнікоў дэлегатаў старшыня Другой канферэнцыі пісьменнікаў краін Азіі і Афрыкі выбары прадстаўніц ААР пісьменнік Абу Хасід.

Прэзідэнт вынасуў чэсці і справядліва ад Найрыскай канферэнцыі выдзіра асобнай кнігай. А пакуль гэтай кніга аб найрскіх сустрачках нараджаецца. На трыбунах адзіна за два дні пачынаюцца прадстаўнікі народаў двух кантынентаў: Мао Дунь (КНР), Нікалас Гільен (Куба), Махда Аб Бахр Марока, Маіо Турэн-зада (СССР), Назым Хіямет і іншыя. І ў прамовах і слоўнах і ў дзеяннях імперыялізму і наліянізму, за нацыянальным незалежнасць, за мір ва ўсім свеце. Слова «мір» гучыць на ўсіх мовах.

У гэты дзень і ў імя свецлага горада вітаюць новаму кіраўнікоў прапаганда кіраўніка Савецкага ўрада М. С. Крушчына прэсвай і семінацыі сесію, не страсячымі поспехамі і не даючы агню патухнуць. У гутарцы з прадстаўнікамі другой чэмпіён сказаў, што дасягнуў і гэтага ў выніку працяглай і ўспэшной трыбуны.

«Фолькштэме».

Форум пісьменнікаў двух кантынентаў

Тры з паловай гады таму назад у сталіцы Савецкага Узбэкістана Ташкенце ўпершыню сабраліся пісьменнікі двух вялікіх кантынентаў — Азіі і Афрыкі. Яны пакліялі аддаць усе свае сілы, узяць свой талант і імя таго свецлага дня, калі чалавецтва назаўсёды забудзе словы «вайна» і «наладжана» і пачае працаваць на пакаладочны рух інавацыяў і развіцця старажытных нацыянальных культур апра-азіацкіх народнаў. У іх збліжэнні народаў двух кантынентаў ўмацавання дружбы паміж імі.

12 лютага гэтага года ў Найры адбыўся Другой міжкантынентальны пісьменніку краін Азіі і Афрыкі. Ад імя ўрада Аб'яднанай Арабскай Рэспублікі дэлегатаў вітаў міністар культуры і нацыянальнага кіраўніцтва ААР Сарват Окаша.

На першым пленарным пасяджэнні пад бурныя апладыменты былі зачытаны прывітальныя тэлеграмы Прэзідэнта ААР Г. А. Насіра, кіраўніка Савецкага ўрада М. С. Крушчына, Прэзідэнта Іраку Садэма, кіраўніка КНР Чжоу Энь-ляя, Прэзідэнта ДРВ Хо Ши Міна, Старшыні Кабінета Міністраў КНДР Кім Ир Сэна, Прэм'ера Францыі Бірыякі і іншых кіраўнікоў іншых вядомых дзяржаўных дэлегат.

Пасля гэтага ўрада Савецкага ўрада і ад імя асобнага дэлегата ад Афрыкі Другой канферэнцыі пісьменнікаў краін Азіі і Афрыкі, што сабраліся ў Найры.

У гэты пачату руху пісьменнікаў краін Азіі і Афрыкі за аднаго прагрэсіўнага творчы сіл двух кантынентаў у свеце адбыліся вялікія істотныя перамены ў навуку і культуры, будучыні, будучыні, будучыні, выхадцы на сутэсуную палітыку.

У вялікай барацьбе за мір, у барацьбе супраць імперыялізму і наліянізму ўсе народы высока цэнюць высаканіцтва прагрэсіўнага пісьменнікаў краін Азіі і Афрыкі, якія актыўна выступаюць за мір і прагрэсіўныя сілы ў імя свецлага будучыні чалавецтва.

Жадаюць удзельнічаць канферэнцыі новых поспехаў у іх уладнай дзейнасці па далейшаму ўмацаванню адзінасці салідарнасці народаў Азіі і Афрыкі, у іх гэральчым барацьбе супраць усіх форм наліянізму і імперыялізму, за свабоду і шчасце свайх народаў.

На пасляднім кіраўнікоў дэлегатаў старшыня Другой канферэнцыі пісьменнікаў краін Азіі і Афрыкі выбары прадстаўніц ААР пісьменнік Абу Хасід.

Прэзідэнт вынасуў чэсці і справядліва ад Найрыскай канферэнцыі выдзіра асобнай кнігай. А пакуль гэтай кніга аб найрскіх сустрачках нараджаецца. На трыбунах адзіна за два дні пачынаюцца прадстаўнікі народаў двух кантынентаў: Мао Дунь (КНР), Нікалас Гільен (Куба), Махда Аб Бахр Марока, Маіо Турэн-зада (СССР), Назым Хіямет і іншыя. І ў прамовах і слоўнах і ў дзеяннях імперыялізму і наліянізму, за нацыянальным незалежнасць, за мір ва ўсім свеце. Слова «мір» гучыць на ўсіх мовах.

У гэты дзень і ў імя свецлага горада вітаюць новаму кіраўнікоў прапаганда кіраўніка Савецкага ўрада М. С. Крушчына прэсвай і семінацыі сесію, не страсячымі поспехамі і не даючы агню патухнуць. У гутарцы з прадстаўнікамі другой чэмпіён сказаў, што дасягнуў і гэтага ў выніку працяглай і ўспэшной трыбуны.

«Фолькштэме».

Іх норавы, іх мараль

У горадзе Дэкан (штат Ілінойс) адкрылася выстаўка апошніх дэкадаў амерыканскага абстрактнага жывапісу. У цэнтры ўвагі знаходзіцца новая работа мастака Дэяна Стюварта, якая называецца «Нішто». Карціна ўяўляе сабой арышч чыстай белай паперы, устаўлены ў шырокую рамку.

«Морген».

«РЭВАЛЮЦЫЯ У БОГСУЛЮЖНІ»

У лонданскай царкве святога Ансельма і святой Цэцыліі замест традыцыйнага аргана пры богаслужэнні выкарыстоўваецца джазавы аркестр. Намістатар Малкольм Вільямсан стварыў для гэтай мэты рад твораў з удзелам хору і трох салістаў. Як заявіў прадстаўнікам прэсы дырэктар аркестра містар Мэйх'ю, джаз у царкве «зробіць рэвалюцыю ў богаслужэнні».

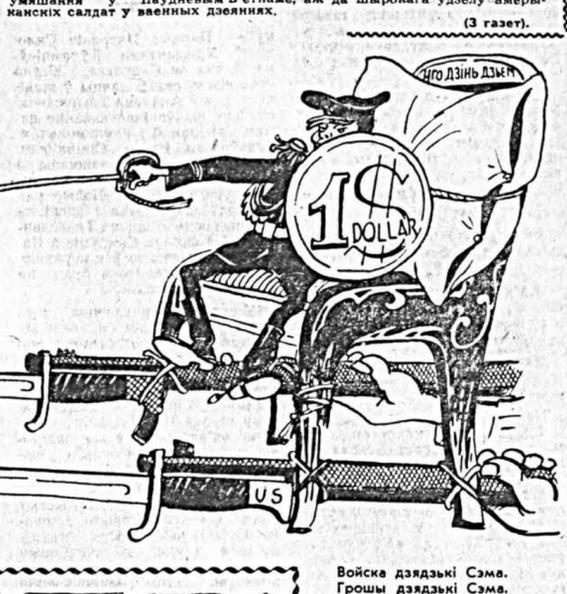
«Ліберасці».

ЧЭМПІОН ПА КУРЭНІЮ ЛЮБІКІ

У горадзе Рычманд (штат Віргінія) адбыўся сутэсунны чэмпіянат па бесперапыннаму курэнню люлькі. Пераможцам аказаўся Артур Герас. Ён здолеў бесперапынна рабыць заяжкі на працягу адной гадзіны чатырох мінут і семінацыі сесію, не страсячымі поспехамі і не даючы агню патухнуць. У гутарцы з прадстаўнікамі другой чэмпіён сказаў, што дасягнуў і гэтага ў выніку працяглай і ўспэшной трыбуны.

«Фолькштэме».

Пентагон абвясціў, што ён «неадкладна стварыў» спецыяльнае ваяннае імандаванне ЗША ў Паўднёвым В'етнаме. Пентагон мае намер папярэдзіць гібель рэжыму Нго Дына Дыема шляхам пашырэння ваяннага ўмяшання ў Паўднёвым В'етнаме, аж да шырокага ўдзелу амерыканскіх салдат у ваянных дзеяннях.

Войска дзядзькі Сэма. Грошы дзядзькі Сэма... А што ж—Нго Дынь Дыема? Мал. М. Жытніцкага.

Факты з зарубежных газет і часопісаў

БОЛЬШЕ СИЛА И ПРСТОЯНО

Шэсць элегантна апраўчаных дэзючэтай зайшлі ў адзін з самых шыкозных рэстаранаў Сіднея. Закажышы абед дэзючэтай пачалі распінацца на вачы і прысутных, пакуль не засталіся ў маленечкіх кулінах «біні». Гаспадар рэстарана патрабавань, каб дэзючэтай апраўчаны аб паўніку рэстаран. Дэзючэтай адмовіліся выкарыстаць гэты патрабаванне, сказаўшы, што яны ў сваіх «біні» выглядаюць больш сімпла і прыстойна, чым голыя жанчыны, намалюваныя на сценах рэстарана.

«Юманіта».

У апошнія тры месяцы ў Галівудзе выпушчана 35 парнаграфічных фільмаў. Паводле слоў саміх прадзюсераў, яны пайшлі на выпуску гэтых фільмаў толькі з фінасных меркаванняў. Для выпуску парнаграфічных фільмаў не трэба наймаць дарага аплачываючых актываў. У Галівудзе існуе каля 30 так званых «студыяў для інтэршчыт», якія з'яўляюцца пасаднікам паміж прадзюсерамі і жанчынамі, што шукаюць заробку. Для зручнасці прадзюсераў студыі выпускаюць альбомы з фатаграфіямі жанчын, згодных пры-

мавархічным рэжымам. Былі аманісцываны ўсе палітычныя зьявленні.

Адчуваўся зменшана ўлада феадалаў. Раней шэйхі мелі над фелакхамі не толькі эканамічную і палітычную ўладу, але і самі чынілі над імі суд і расправу. Спецыяльным дэкрэтам племянныя суды скасаваны. Падрыхтоўваецца закон аб аграрнай рэформе. Устаноўлены новы парадак размернавання ўраджаю паміж уладальнікамі зямлі і здольчыцямі. Цяпер ён дэлеціра пароўну паміж імі, за выключэннем тых выпадкаў, калі па дагавору частка сельянина перавышае паваліну ўраджаю. Выдаткі на абаводненне ўскладаны на землеўладальніка. Усё гэта значна палепшае становішча здольчыцкаў, якія раней атрымлівалі не больш чэвры ўраджаю.

Урад намерваецца дапамагчы сельскай абшчыне іх свейскага гаспадарчым прыладамі і выдзяліць крэдыты.

Прымаюцца захады і па далейшаму павышэнню жыццёвага ўзроўню насельніцтва. Зніжаны цэны ад 20 да 40 працэнтаў на хлебнапрадукты і мяса, зменшана аэраднае плава за жылле ў сярэднім на 20 працэнтаў. Прыняты рашэнне аб паўсюдным уладчэнні васьмігадзінага рабочага дня. Пустуючыя землі раздаюцца безземельным фелакхам. Разгортваецца будаўніцтва жылля, балніц, школ.

Ірацкі народ яшчэ бедны. Але ён жыццерадасны і вясёлы. бо вызваліўся ад цяжкага прыгнёту і бачыць наперад пакутам і нястачы. Няхай арабскі хлопчык, што збірае будучыні, каб здабыць ежу для шматлікай сям'і, яшчэ голя і босы. Але ён верыць у сваю шчаслівую будучыню і заўсёды знаходзіць для нас, прадстаў-

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ. Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАР-ВІЧ, В. У. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. П. ШЫРМА.

ДАРАГІ ТАВАРЫШ!
НЕ ЗАБУДЗЬСЯ ПДПІСАЦА НА ГАЗЕТУ
«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»
НА ДРУГІ КВАРТАЛ
І ДА КАНЦА 1962 ГОДА

На сваіх старонках газета ўсебакова і шырока асвятляе літаратурнае жыццё рэспублікі, друкуе аповяданні, вершы, эпаіаграфы п'есы, урывкі з вялікіх твораў беларускіх пісьменнікаў. Газета сістэматычна рэвізуе новыя творы пісьменнікаў, кампазітараў, мастакоў, спектаклі і фільмы.

Падпісная намя:
На 3 месяцы — 1 руб. 5 кап.
На 6 месяцаў — 2 руб. 10 кап.
На 9 месяцаў — 3 руб. 15 кап.
Падпіса на газету «Літаратура і мастацтва» прымаецца без абмежавання ў грамадскіх аддзелах «Саюздруку», у канторах і аддзяленнях сувязі, а таксама грамадскімі распаўсюджвальнікамі друку на прадпрыемствах, у навукальных і іншых установах

На экрані—навіны мастацтва

Аб самым баявым жанры выяўленчага мастацтва—плакаце расказвае першы сюжэт кіначасопіса «Мастацтва Беларусі» № 4 (1961 г.) вытворчасці Мінскай студыі навукова-папулярных і хронікальна-дакументальных фільмаў.

Другі сюжэт гэтага нумара прысвечаны юнай піяністцы Хрысціне Паллаўскай.

На Маладзечаншчыне працую мастацкім Іван Козел. Ведучы яго і як пісьменніка. Клятамі сваіх аднавяскоўцаў, іх думкамі жыць Іван Васільевіч. І самаў-

ХОРАША! Фотазьнік І. Шышко.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісатэляў БССР, Мінск.

Сляды мінулага

Мы добра разумелі, што за які-небудзь год рэспубліканскі ўрад не здолее карысным чынам ператварыць краіну. Але тое, што ўбачылі, выклікала вельмі цяжкае ўражанне. Нягледзячы на спадчыну пакінуў манархічнае рэжым. Многа, вельмі многа яшчэ трэба зрабіць у гэтай шматлікай краіне, каб узняць жыццёвы ўзровень народа, пазбавіцца ад страшэнных зьяваў, што засталіся на яго чале.

У багатай краіне, дзе самы цудоўны на свеце клімат, дзе можна збіраць па тры ўраджаі ў год у нетрах якой хаваюцца незлічоныя скарбы, працоўныя людзі да рэвалюцыі жылі ў невыноснай галечы. Дзесяць дзесяці прыгожай да апрацоўкі зямлі знаходзілася ў руках памешчыкаў, правядоўчых плямён, духавенства, замежных капіталістаў. На долю трох мільёнаў фелакшаў (сялян) прыходзілася толькі 120 тысяч гектараў. Большасць фелакшаў вымушана была на кабальныя умовы арандаваць участкі ў землеўладальніка. За зямлю, інвентар і валу здольчыцкі аддавалі ад 70 да 80 працэнтаў ураджаю. Таму нават у лепшыя гадзі яны жылі галаднавата.

Сяляне дагэтуль яшчэ жыцьцё плямёнамі. Пераважная большасць іх туліцца ў хатках з гліны і трыснягу, у якія не заглядае сонечны прамень. Людзі спяць проста на земляной падлозе або на рызі. У якую хатку ні зазірнеш— усюды невыносная цяснота і страшэнны бруд.

Кожнае племя мае правядоўча (шэйха). Многія шэйхі жывуць у буйных гарадах. А тыя, што паслякляюцца паўлава сваіх плямён, адгароджваюцца ад іх высокай сцяной. Ніякіх камадзежаў у вёсках няма. Толькі шэйхі ўстанавіваюць на сваіх сядзібах вадзяныя помпы. Фелакхі вымушаны карыстацца бруднай вадой з канаў, што праведзены з шэйхаўскіх двараў. У гэтых канавах сваёй і прыслужнікі шэйхаў мыць бязлізну, паць ішакую і бараноў. Сяляне п'юць гэтую смуродную вадку і яшчэ плаціць за яе грошы.

Асноўны прадукт спажывання ў фелакшаў—вяляныя фінікі, невялікая колькасць гародніны і рысу. Хлеб яны бачаць рэдка, мяса і малако ядуць толькі ў свята. Усе людцы рэзка прыпыраў — перац, гарчыцу, водат,